

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ

Цікаво

Доступно

пам'ять онлайн

Достовірно

КАТАЛОГ ПРОЄКТІВ
ДЛЯ ВІЛЬНОГО
ВИКОРИСТАННЯ

КОРИСНО ТА ЦІКАВО ДЛЯ КОЖНОГО

Зручно користуватися: 1. Обирайте тему чи проєкт. 2. Скануйте QR-код. 3. Завантажуйте і користуйтеся. 4. Друкуйте і поширюйте

УСІ МАТЕРІАЛИ У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ

Цікаво

Доступно

ПАМ'ЯТЬ ОНЛАЙН

Достовірно

Каталог проєктів
для вільного
використання

КИЇВ
2019

УДК 77.03:323.28-058.6(=161.2)(47+57)](0833.824)

П 157 Пам'ять онлайн: цікаво, доступно, достовірно. Каталог проєктів [Українського інституту національної пам'яті] для вільного використання / Упоряд. Н. Позняк-Хоменко, О. Полтавець; вступ. ст. В. В'ятровича. Київ, 2019. 132 с.

ISBN 978-617-7142-54-5

37 фотодокументальних виставок, майже 50 видань, плакати, календарі й довідкові матеріали — такий результат роботи Українського інституту національної пам'яті за 5 років. За цей час Інститут також організував та/чи підтримав проведення понад семи десятків наукових конференцій (у т. ч. кількох міжнародних), круглих столів і семінарів. А ще було понад три сотні різноманітних публічних заходів, найпопулярніший із яких — мандрівний фестиваль «Історія.UA». Саме на популяризації історії було зосереджено чи не найбільше уваги й зусиль команди Інституту впродовж 2014–2019-го. Головними цілями тут було: деконструювати радянські/російські міфи та стереотипи про українське минуле та сформувати в українців власні спільні уявлення про нього — бо це основа національної пам'яті. Реалізувати ці завдання й були покликані презентовані в цьому каталозі проєкти. Їх згруповано за кількома наскрізними темами-напрямами роботи Інституту. Усі матеріали — у вільному доступі. Шукати їх дуже зручно: обираєте тему чи проєкт, скануєте QR-код, завантажуєте — і користуєтеся.

Упорядкування
Наталія Позняк-Хоменко
Оксана Полтавець

Вступна стаття
Володимир В'ятрович,
*голова Українського інституту
національної пам'яті (2014–2019)*

Над проєктом працювали
Зоя Бойченко
Катерина Завада
Петро Клим
Дмитро Кобринський
Ганна Олійник
Катерина Сідаш
Ярина Ясиневич

Редагування та коректура
Богдан Завітій

© Український інститут національної пам'яті, 2019
© Наталія Позняк-Хоменко, Оксана Полтавець — *упорядкування*, 2019
© Володимир В'ятрович, *вступна стаття*, 2019

Вступ

4

Українська
революція
1917–1921:
100-річчя
14

Злочини
комуністичного
режиму
32

Українська
Друга світова
62

Боротьба
за Свободу
84

The foreign-language catalogue
of products issued by the Ukrainian
Institute of National Remembrance
122

Що та для кого робить Український інститут національної пам'яті?

Розповідати про наше минуле «без брому та нафталіну» — таку ціль ми, Український інститут національної пам'яті, ставили собі в наших проектах. Тож шукали цікавинки й нові формати подачі історичного матеріалу, здатні спростувати упередження, що українська історія нудна.

Наші науково-популярні видання, фотодокументальні виставки, інтернет-сторінки, відео й аудіо, настільні ігри присвячені різним темам, проте їх об'єднує спільний підхід — розповідати про минуле через долі людей. Таким чином ми втілюємо ще один важливий принцип: «повертаємо історію людям, повертаємо історії людей».

Він найкраще дозволяє зрозуміти складність минулого, вчить критично оцінювати його, переосмислювати. Врешті збагнути цінність окремої людини навіть у добу тоталітаризму, з його намаганням перетворити всіх і вся в безлику масу. Наскільки нам вдалося цікаво пояснити непросто українську історію важкого ХХ століття — судити вам, шановні читачі/глядачі/слухачі.

Перш ніж перейти до представлення конкретних проектів, варто розповісти про Український інститут національної пам'яті, його місію, особливості роботи та її напрями. Зрештою, історія створення Інституту, спроб його ліквідації, відновлення та розгортання діяльності теж цікава та показова. Вона демонструє, як не просто українцям даються намагання розібратися зі своїм минулим, наскільки вони є важливими для сьогодення.

Український інститут національної пам'яті є центральним органом виконавчої влади, створеним постановою Кабінету Міністрів України 2006 року. Його назва не оригінальна — її запозичено від установи, яка ще з 1990-х діє у Польщі, — Instytut Pamięci Narodowej (www.ipn.gov.pl). Аналогічний Інститут постав 2002-го у Словаччині (www.upn.gov.sk). Структури з іншими назвами, але зі схожими функціями та повноваженнями діють в Естонії (Інститут історичної пам'яті, mnetosune.ee), Чехії (Інститут вивчення тоталітарного режиму, www.ustrcr.cz), Литві (Центр досліджень геноциду та резистансу Литви, www.genocid.lt), Румунії (Інститут розслідування комуністичних злочинів та пам'яті румунської еміграції, www.iiccr.ro). Ці установи створено у країнах, що перебували під

владою комуністичних режимів. Звідси й подібність головного завдання — подолати наслідки панування цих режимів: через відкриття архівів комуністичних спецслужб, дослідження злочинів комунізму, надання їм історичної та правової оцінки, популяризацію невідомої загалу історії та розвінчування історичних міфів, створених комуністичною пропагандою.

Той факт, що згадані Інститути є або органами державної влади, або діють за підтримки держави, свідчить про важливість їхньої роботи для країн, що відновили незалежність після падіння комунізму. Причини такої уваги в особливості комуністичних режимів, а саме — їх цілеспрямованому нищенні національної пам'яті. Таким чином вони руйнували основи національної ідентичності, що нібито стояла на заваді побудови нового суспільного ладу. Переписування національної історії, продукування численних історичних

У країнах, де подолання тоталітарної спадщини відбувалося за участі держави, з цим завданням впоралися.

міфів, обмеження доступу до первинних джерел (архівів, спогадів) також мало легалізувати їхню владу, встановлену насильницьким шляхом, приховати факти масових політичних репресій.

Зусиль громадськості чи окремих дослідників для відновлення національної пам'яті після падіння комунізму виявилось надто мало. Час, що минув відтоді, засвідчив: у країнах, де подолання тоталітарної спадщини відбувалося за участі держави, з цим завданням впоралися. Декомунізація стала важливим елементом реформ, які забезпечили демократичний розвиток країн Центрально-Східної Європи. Натомість там, де не було державної політики (найяскравіший приклад — Росія), громадські ініціативи або згасли, або суттєво ослабли, на державному рівні почалася реабілітація тоталітарного минулого, а згодом і відтворення деяких його практик та поступове згортання демократичних процесів.

Україна, з історичних та політичних причин, пізніше за своїх західних сусідів розпочала реалізацію державної політики відновлення національної пам'яті. Комуністи, які панували у нас на кілька десятиліть довше, ніж у них, змогли завдати значно більших втрат національній пам'яті.

Політична ж причина така: відновлення нашої незалежності 1991 року стало не безпосереднім результатом революційних подій, а компромісом між комуністами та національно-демократичною опозицією. Тому в Україні не відбулося ротації політичних еліт — представники колишньої влади тривалий час залишалися біля керма держави на локальному (за винятком західних областей) та національному рівнях. Звісно, вони не були готові до відмежування від

комуністичного минулого, юридичного та політичного засудження його злочинів. Відтак протягом 1990-х — початку 2000-х, коли в країнах колишнього соцтабору набирали обертів декомунізація та люстрація (вилучення з державної служби людей, які співпрацювали з комуністичними спецслужбами), в Україні лише тривали дискусії про їх потребу.

Громадські ініціативи й українські історики за перше десятиліття незалежності зробили багато, щоби донести правду про злочини радянської влади, зокрема масові репресії та Голодомор 1932–1933 років. Інформація про це потрапила до підручників історії. Започатковано комеморативні заходи за участі керівництва країни, де вшановувалася пам'ять убитих комуністичним режимом. Проте ці успіхи не могли компенсувати брак системної державної політики в царині національної пам'яті. Тож у суспільній уяві про минуле дали важливу роль відігравали створені радянською пропагандою історичні міфи, доступ до архівів комуністичних спецслужб був дуже обмеженим і під контролем чинних органів безпеки, державний календар свят залишався значною мірою радянським, а мапа країни густо всяяна назвами населених пунктів на честь комуністичних вождів, їхніми іменами пістрявіла топоніміка міст і сіл, а на вулицях і площах бовваніли пам'ятники їм.

За таких умов в Україні, вслід за Росією, почалася поступова реабілітація радянського

Що ми робимо?

Серія з п'яти роликів розповідає про п'ять головних досягнень УІНП: декомунізація, реабілітація незаконно засуджених, відкриті архіви КГБ, збереження пам'яті про Майдан та популяризація нашої історії.

На хвилі змін, породжених Помаранчевим майданом, 2006-го було ухвалено урядове рішення про створення Українського інституту національної пам'яті.

минулого, а відтак і тенденції до згортання демократичних процесів. Спроби влади фальсифікувати президентські вибори 2004 року спричинили масовий громадянський протест, що ввійшов в історію як Помаранчева революція, або Майдан. Її перемога не лише забезпечила зміну керівництва держави, але й актуалізувала потребу державної політики у відновленні національної пам'яті.

Саме на хвилі змін, породжених Помаранчевим майданом, 2006-го було ухвалено урядове рішення про створення Українського інституту національної пам'яті. Того ж року парламент ухвалив важливий з історичного та юридичного боку закон, яким дав оцінку трагічним подіями 1932–1933 років як геноциду. Тема Голодомору стала однією з цільних у діяльності новоствореного Інституту. До 2008-го його працівники реалізували масштабний 18-томний проект «Національна книга пам'яті», де встановлено імена близько мільйона жертв геноциду. До 75-ї річниці трагедії відкрито Меморіал пам'яті жертв Голодомору. Іншими місцями пам'яті, якими став опікуватися Інститут, стали заповідники Бабин Яр та Биківня, де увічнено пам'ять про жертв нацистського та комуністичного режимів. З 2009 року Указом президента розпочато системну роботу із розсекречення архівів КГБ. Тоді ж Служба безпеки України провела слідство щодо злочину комуністичного режиму в 1932–1933-му, а суд ухвалив рішення, де означив його як геноцид.

Активізація роботи з подолання комуністичного минулого в Україні збіглася в часі з цілком протилежними процесами у сусідній Росії.

фото ukrinform.ua

Владімір Путін 2005 року назвав розвал СРСР «найбільшою геополітичною катастрофою» ХХ століття. Сталін у підручниках історії стає «ефективним менеджером», а для більшості росіян, як свідчать соціологічні опитування, — найвизначнішою особою в минулому їхньої країни. Деяко оновлені радянські історичні міфи (особливо про Другу світову як «Велику вітчизняну війну») стають основою державної ідеології.

Разюча різниця в історичній політиці України та Росії стала джерелом суперечок між країнами. Тож нічого дивного, що перемога на президентських виборах 2010 року проросійського кандидата Віктора Януковича означала згорання системної роботи з відновлення національної пам'яті в Україні. Розпочалося воно із призупинення процесу відкриття архівів КГБ та заяви нового очільника держави, де він відмовився від оцінки Голодомору як геноциду. Швидких і суттєвих змін зазнала шкільна програма історії, до курсу якої повернувся пропагандистський термін «Велика вітчизняна війна», натомість вилучено низку сюжетів минулого через їх «антиросійську спрямованість». Суттєвих змін зазнав і сам Інститут: його позбавили статусу центрального органу виконавчої влади, перетворивши в науково-дослідну установу при Кабінеті міністрів. Тобто, інструмент державної політики національної пам'яті було ліквідовано.

Кардинальні зміни в історичній політиці, які реалізовувала команда Януковича, були елементом ширших заходів зі згорання демократії в країні. Громадянський спротив, що поступово наростав, наприкінці 2013 року вилився у новий Майдан. Його учасники відстоювали не лише базові громадянські свободи в сьогоденні, але

Фото Арсена Дзодзаєва, Дніпро

й боролися за право на власну історію. Це була боротьба проти сповзання країни в радянське минуле. Тому однією з перших масових акцій протестувальників було громадське вшанування пам'яті жертв Голодомору 23 листопада 2013 року, а під час найбільшого мітингу 8 грудня вони демонтували пам'ятник Леніну в Києві.

Країною прокотилася стихійна хвиля «ленінопаду» взимку-навесні 2014-го. Радикальні зміни після перемоги Євромайдану (втеча президента Януковича, формування нової влади та нового політичного порядку денного) уможливили відновлення державної політики національної пам'яті. Першим кроком на цьому шляху стало відновлення Українського інституту національної пам'яті, повернення йому статусу органу влади.

Інститут у своїй діяльності зосередився на трьох основних напрямках роботи:

- створення умов для відновлення національної пам'яті, зокрема через підготовку низки законодавчих актів;
- участь у творенні національного історичного нарративу (українського бачення ключових подій минулого);
- популяризація історії.

Реалізація першого з цих напрямів була основою державної політики відновлення та збереження національної пам'яті, визначала її юридичні та політичні рамки. Вона потребувала політичної підтримки в парламенті й уряді. Така підтримка була, тож упродовж 2015–2019 років Інститут розробив та/чи взяв участь у розробці 60 проєктів нормативно-правових актів — законів, постанов і розпоряджень Кабінету міністрів, указів президента. З них Верховна Рада України ухвалила як закони п'ять:

— Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» № 317-VIII від 09.04.2015;

— Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» № 314-VIII від 09.04.2015;

— Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» № 316-VIII від 09.04.2015;

— Закон України «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій Світовій війні 1939–1945 років» № 315-VIII від 09.04.2015;

— Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури реабілітації жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» № 2325-VIII від 13.03.2018.

Перший із цих законів став найвідомішим завдяки увазі суспільства та медіа. У ньому дано оцінку комуністичного режиму як злочинного, прирівняно його до нацистського. Інші по-

Українська держава віддала належну шану всім, хто зі зброєю в руках чи ненасильницькими методами борювся за її появу на мапі світу.

ложення закону уможлилювали позбавлення України від символіки комуністичного тоталітарного режиму. Впродовж 2015–2018 років перейменовано 989 населених пунктів та 26 районів, майже 52 тисячі топонімів, демонтовано близько 2,5 тис. пам'ятників і пам'ятних знаків, що містили символіку злочинного режиму.

Другий із декомунізаційних законів урешті-решт поставив крапку в політичній дискусії, що тривала з 1991 року щодо державного визнання учасників українського визвольного руху ХХ століття. Щойно на 24 році після відновлення незалежності Українська держава віддала належну шану всім, хто зі зброєю в руках чи ненасильницькими методами борювся за її появу на мапі світу. Відновленням історичної справедливості щодо тих, хто зазнав політичних репресій, став закон, який вдосконалює процедуру реабілітації їх жертв і, зокрема, суттєво (порівняно з попе-

Фото uinra.gov.ua

редньою, ще радянською його версією) розширює коло осіб, права яких відновлюються.

Ще один із законів, ухвалених у квітні 2015-го, зробив незворотнім і повним доступ до давніше засекречених архівів КГБ. Відтепер з їхніми документами без обмежень може працювати кожен громадянин України чи й іноземець. Наступним етапом реалізації цього закону передбачено створення єдиного масиву цих матеріалів і їх передачу на зберігання до Галузевого державного архіву Українського інституту національної пам'яті. Реальних обрисів цей етап набув цього року, 2019-го: Інститут отримав спеціальне приміщення, куди буде перевезено документи.

Закон «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій Світовій війні 1939–1945 років» усунув з правового поля радянський пропагандистський термін «Велика вітчизняна війна». Запроваджено відзначення 8 травня Дня пам'яті та примирення, який став основою нових форм

День пам'яті та примирення став основою нових форм державних вшанувань пам'яті жертв та шани учасникам Другої світової.

державних вшанувань пам'яті жертв та шани учасникам Другої світової. Популярним символом відзначень став червоний мак, що замінив російську «георгіївську стрічку». Одним із центральних заходів за участі президента стала акція «Перша хвилина миру», що завершувалася 8 травня о 23 годині, аби наголосити на часі, коли було підписано акт капітуляції нацистської Німеччини.

Загалом Інститут значну увагу відводить змінам до календаря державних свят — важливого інструменту формування політики національної пам'яті. Адже відзначення ювілеїв, свят чи пам'ятних днів дозволяють актуалізувати найважливіші події в історії країни, привернути до них увагу суспільства. Тож Інститут регулярно надавав пропозиції до постанови Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв», що визначає історичні річниці, які відзначатимуться на державному рівні протягом року; готував проекти указів президента (наприклад, щодо відзначення 100-ліття Української революції 1917–1921 років). До наявних уже дат (День пам'яті жертв політичних репресій — третя неділя травня, День пам'яті жертв Голодомору — четверта субота листопада) додано нові. Зокрема — День захисника України 14 жовтня, аби продемонструвати тяглість традиції вшанування воїнів-захисників із часів Русі, козацтва, Української державності 1917–1921 років та боротьби УПА. Для відзначення подій Революції Гідності та вшанування її учасників в державний календар включено День Гідності та Свободи (21 листопада) і День Героїв Небесної Сотні (20 лютого). Задля впорядкування державного календаря

загалом Інститут розробив проєкт Закону України «Про державні та інші свята, пам'ятні дати і скорботні дні». Він викликав жваву й цікаву дискусію в суспільстві, але наразі його ще не розглянуто народними депутатами.

Творення національного історичного нарративу — першочергове завдання фахових дослідників. Роль Інституту в цьому процесі — передусім підтримувати їхні ініціативи: публікувати результати їхньої роботи, організовувати наукові форуми та конференції як майданчики для наукових дискусій. Протягом 2015–2019 років Інститут організував та/чи підтримав проведення понад семи десятків наукових конференцій (в т. ч. кілька міжнародних), круглих столів і семінарів.

«Тільки там, де пам'ятають загиблих, є ті, хто готовий захищати живих», — принцип, яким в Інституті обґрунтовують такий важливий напрям діяльності, як пошук та облаштування місць поховань жертв воєн, репресій та Голодомору. Ця робота не обмежується теренами України: Інститут узагальнює інформацію щодо поховань видатних українців за кордоном. Для вшанування героїв, які загинули у теперішній війні з Росією, ведеться перелік загиблих в Антитерористичній операції / Операції об'єднаних сил, укладається перелік секторів військових поховань, споруджених для поховання захисників України. Розроблено концепт типового сектору військових поховань на кладовищі та вигляд типового надгробку для секторів військових поховань.

Збірка методичних рекомендацій до відзначення пам'ятних дат у загальноосвітніх навчальних закладах, розроблених Українським інститутом національної пам'яті та схвалених Міністерством освіти і науки України до використання у навчально-виховному процесі.

pdf

Творення національного історичного нарративу — першочергове завдання фахових дослідників.

Чи не найбільше уваги й зусиль Інституту за п'ять років було зосереджено саме на популяризації історії. Головні цілі тут було дві — деконструвати радянські/російські міфи та стереотипи про українське минуле, що досі живучі в суспільній свідомості, та сформувати в українців власні спільні уявлення про минуле, що і є основою національної пам'яті. Реалізувати саме ці завдання й були покликані презентовані в цьому виданні проєкти Інституту.

Загалом за 5 років проведено понад три сотні різноманітних публічних заходів. Одним із найуспішніших форматів став мандрівний фестиваль «Історія.UA» (відбувся в Києві, Ужгороді, Запоріжжі, Северодонецьку), який поєднував просвітницьку складову (презентації, лекції, дискусії) з мистецько-розважальною (концерти відомих українських гуртів).

З 2014 року Інститут створив 37 фотодокументальних виставок. Для їх презентації у вуличному форматі в центрі Києва на Хрещатику створено спеціальні конструкції, де експоновано по 4 виставки в рік. Їхні копії потім тиражовано й розіслано в усі області України для подальшого експонування. За цей час також опубліковано 50 видань (здебільшого науково-популярних) загальним накладом майже 150 тис. примірників. Вони безкоштовно поширюються по бібліотеках, їхні електронні формати доступні для вільного завантаження на сайті Інституту.

Головними темами, на яких Інститут зосередив свою увагу, були: український визвольний рух у XX столітті (надто Українська рево-

люція 1917–1921 років), репресивна політика комуністичного режиму (особливо Голодомор 1932–1933 років) та Друга світова війна в Україні (зокрема, такі проблеми, як українсько-польський конфлікт, Голокост, боротьба УПА). Висвітлюючи їх, ми намагалися акцентувати увагу на аспектах, що досі були недостатньо наголошені або й взагалі невідомі, а нібито відомий матеріал — представити під новим і незвичним кутом. Наприклад, у розповідях про Українську революцію наголос зроблено на державотворчих процесах (творенні таких інституцій, як парламент, уряд, армія, дипломатичні представництва тощо), аби спростувати одну з ключових тез російської пропаганди, що українці до 1991 року своєї держави не мали.

Висвітлюючи Голодомор, узято до уваги, що це дуже важка і болісна тема, тож інформацію намагалися подавати так, аби вона не викликала відторгнення. Ішлося не лише про обставини страшної смерті мільйонів українців, але й про повстання, що передували подіям 1932–1933 років; про людей, які рятували інших під час голоду, про тих, хто не боявся говорити та зберігати правду про нього. «Ми пам'ятаємо — ми сильні»: ця засаднича теза при висвітленні трагедії Голодомору підкреслює передовсім силу незнищеного народу.

Особливістю Українського інституту національної пам'яті, порівняно з аналогічними структурами в інших країнах, є те, що теми, якими ми займаємося, не обмежено лише ХХ століттям. Працівники УІНП зосередилися також на зборі

Особливістю Українського інституту національної пам'яті є те, що теми, якими ми займаємося, не обмежено лише ХХ століттям.

та публікації усноїсторичних джерел про події Революції гідності та сучасної війни з Росією. Ці сюжети вже відіграють важливу роль у формуванні національного історичного нарративу, і їхнє значення з часом лише зростатиме.

Одним із найважливіших масштабних починань УІНП стало створення Національного музею Революції гідності та Меморіалу Героїв Небесної сотні. Це автономний проєкт, що розгорнув активну діяльність у вигляді виставок, видань, фільмів; утілення в життя чекають результати міжнародних конкурсів зі спорудження музею та пам'ятного комплексу загиблим учасникам Євромайдану.

Інститут налагодив міжнародну співпрацю з установами, що опікуються питаннями подолання наслідків тоталітаризму в європейських країнах. 2014 року Український інститут національної пам'яті став членом Платформи європейської пам'яті та сумління (Platform of European Memory and Conscience). Це міжнародна коаліція, покликана досліджувати діяльність і злочини тоталітар-

відновлення тоталітаризму. 24–26 листопада 2016 року Інститут спільно з Європейською платформою пам'яті та сумління, Меджілсом кримсько-татарського народу, Центром досліджень визвольного руху, Національним музеєм історії України у Другій світовій війні, Національним музеєм «Меморіал пам'яті жертв Голодомору» організували засідання Ради членів Європейської платформи пам'яті та сумління в Києві. У конференції взяли участь експерти з різних країн та, зокрема, з України, представники громадськості та влади.

Є підстави говорити про успішність популяризаційної роботи Інституту. Рівень зацікавлення історією в країні відчутно зріс. Це помітно у збільшенні кількості історичної літератури, програм про минуле на телебаченні, радіо, появі спеціалізованих історичних сайтів. У суспільстві тривають дискусії щодо важливих подій минулого, що привертають загальну увагу. В результаті відбуваються серйозні зміни в оцінках минулого. Наприклад, за опитуваннями соціологічної групи «Рейтинг», проведеними 2018-го, 79% громадян вважають, що Голодомор 1932–1933 рр. був геноцидом Українського народу. У довгостроковій динаміці з 2010 року відсоток тих, хто визнає Голодомор геноцидом, зріс на третину. 51% опитаних згодні з тезою, що під час Другої світової війни 1939–1945-го воїни ОУН та УПА захищали свою Батьківщину. Рівень підтримки цієї тези, порівняно з 2012-м, зріс у півтора разу. 45% опитаних підтримують ідею визнання ОУН та УПА учасниками боротьби за державну незалежність України. Третина протилежної думки, майже чверть не змогли відповісти. Порівняно з 2010-м, тут рівень підтримки зріс у 2,5 разу.

Наслідком таких змін суспільного сприйняття минулого стало зменшення кількості й масштабів суперечок і протистоянь довкола історичних тем. А отже — щораз менше можливостей використовувати історію в різного роду інформаційних маніпуляціях, спрямованих на розкол українців. Відбувається «роззброєння» Росії в її інформаційній війні проти України, що є невід'ємною частиною російської агресії.

Робота з популяризації української історії має бути продовжена, бо вона чинить нас не лише обізнанішими, але й сильнішими. Активну участь у ній мають брати як історики, представники громадськості, так і державні органи. Сподіваємося, цьому сприятиме і пропонуване видання, що знайомить із напрацюваннями Українського інституту національної пам'яті впродовж 5 років і пропонує потужний арсенал проєктів.

Володимир В'ятрович,
голова Українського інституту національної пам'яті (2014–2019)

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917–1921: 100-РІЧЧЯ

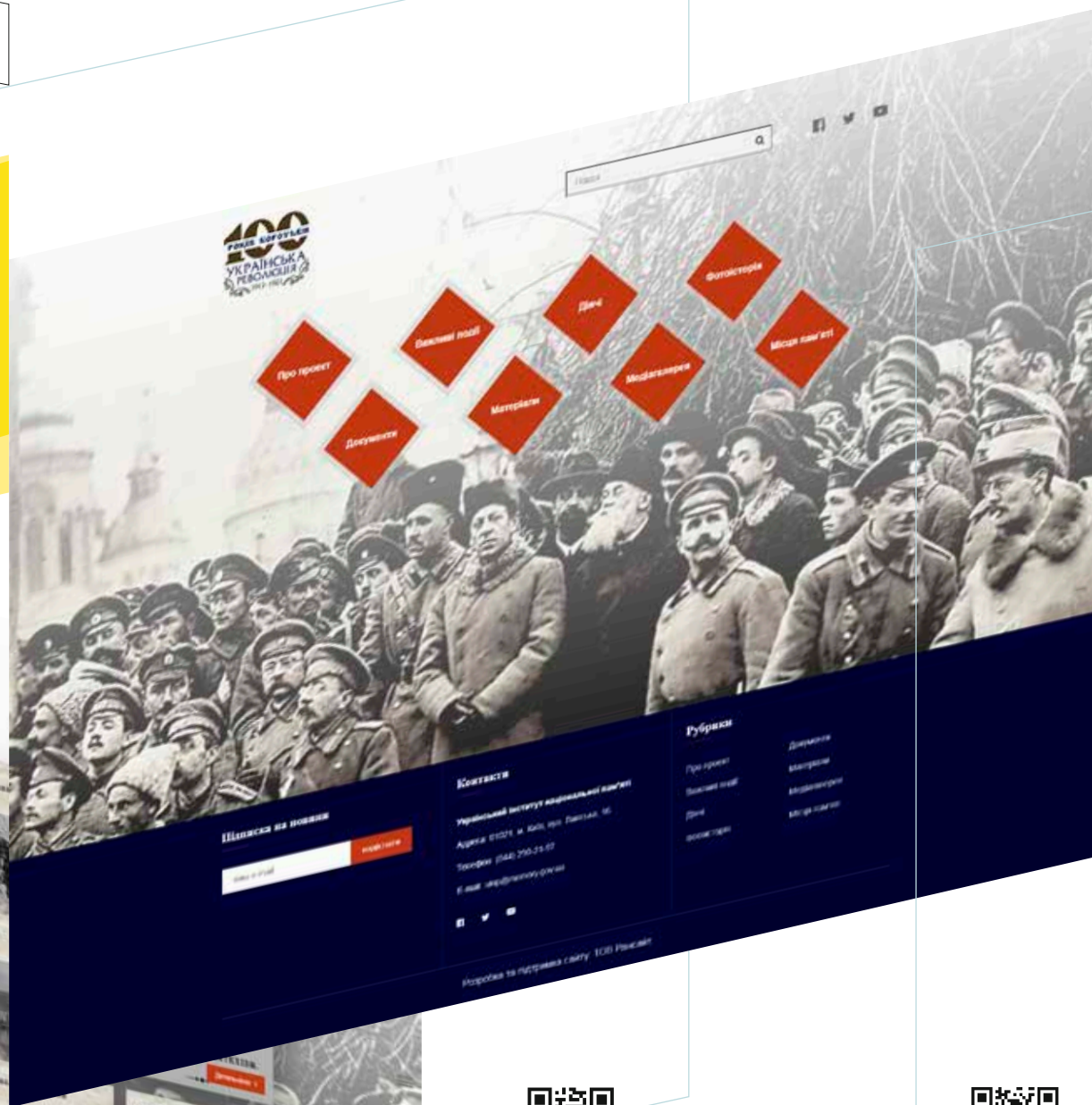
«Сто років тому почалася боротьба за те, щоб відстояти Україну. Почалася з російської агресії, з нападу більшовиків на Україну. Відповідно, ми можемо говорити про українську столітню війну за правду, за свободу, яка триває досі. І результат цієї столітньої війни залежить від того, наскільки ми засвоїмо урок наших попередників. Наскільки пам'ятатимемо їхню про боротьбу»

Володимир В'ятрович,
голова Українського інституту національної пам'яті
(2014–2019)

ОНЛАЙН

Українська революція 1917–1921 років

Веб-сторінка презентує весь обсяг інформації, напрацьованої Інститутом. Тут можна знайти аналітичні матеріали, тогочасні фото й документи, подивитися та/чи завантажити проєкти та спецпроєкти УІНП і партнерів.

Місця пам'яті Української революції 1917–1921 років

Інтерактивна мапа дає можливість у режимі реального часу побачити будівлі, де перебували органи влади 100 років тому, де жили чи працювали її чільні діячі, місця боїв, зборів, демонстрацій, інших важливих подій. Наразі на карту нанесено близько 400 об'єктів.

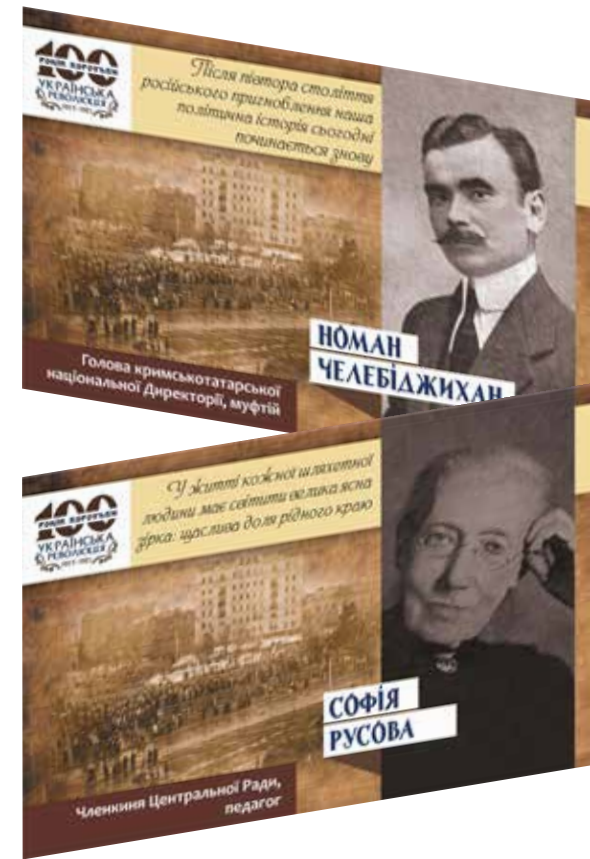
100 років боротьби: Українська революція 1917–1921

На 20 тематичних банерах розповідається про Українську державність 1917–1921-го: проголошення УНР, Гетьманат, Директорія, ЗУНР, Акт Злуки, українські гроші, флот, дипломатія, освіта й культура, церковні справи тощо. Загалом представлено понад 250 унікальних документів і фотографій. За матеріалами виставки видано книгу-каталог.

Перший Уряд України. 100 років

28 червня 1917 року на засіданні Малої Ради Української Центральної Ради було сформовано перший український уряд — Генеральний Секретаріат. У виставці на десяти банерах ідеться про перших українських міністрів (генеральних секретарів): Володимира Винниченка, Сергія Єфремова, Павла Христюка, Симона Петлюру, Христофора Барановського, Валентина Садовського, Івана Стешенка, Бориса Мартоса та Миколу Стасюка. Кожен банер містить коротку біографію діяча, його цитату та історичні фото. Виставку доповнено набором поштів.

Діячі української революції

Серія представляє портрети Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, Симона Петлюри, Євгена Коновальця, Миколи Міхновського, Євгена Чикаленка, В'ячеслава Липинського, Павла Скоропадського, Номана Челебіджихана, Софії Русової та Євгена Петрушевича. Постери виконано за історичними фото. Кожен містить також найбільш влучну та показову цитату того чи того діяча. Для широкого поширення в інтернеті, використання як ілюстративного матеріалу на уроках у школі тощо.

[Українство — се не фікція в головах гуртка романтиків чи маніяків-інтелігентів, а жива сила] Михайло Грушевський

Символ твоєї свободи. 100 років Державного герба України

Тризуб затверджено державним гербом України 25 лютого 1918-го. Підготовані до 100-річчя цієї події 20 тематичних банерів висвітлюють еволюцію державного символу від часів Русі до сьогодні. Наскрізним мотивом узято художні інтерпретації Тризуба у творчості провідних українських митців ХХ ст.: Василя Кричевського, Георгія Нарбута, Павла Ковжунна, Роберта Лісовського, Миколи Битинського, Ніла Хасевича, Святослава Гординського та ін.

[Я не можу битись з ними зброєю, але я б'юся різцем і долотом. Я, каліка (інвалід), б'юся в той час, коли багато сильних і здорових людей в світі навіть не вірять, що така боротьба взагалі можлива...] художник Ніл Хасевич у листі з кривеки, 1951

Український флот 1917–1921 років

29 квітня 1918 року Чорноморський флот було проголошено флотом Української Народної Республіки й видано наказ урочисто підняти українські прапори. Це рішення підтримали й виконали на абсолютній більшості суден. Про 100-річчя

цієї події розповідають 11 банерів. На кожному зображено корабель із серії робіт художника Івана Канівця «100 років підняттю українських прапорів Чорноморським флотом».

При створенні банерної експозиції використано унікальні світлини того часу, вислови очевидців і цікаві історичні факти. Особливу увагу приділено трьом кораблям: есмінцеві «Завидний», крейсеру «Пам'ять Меркурія» та лінкорові «Воля», що відіграли важливу роль в українізації Чорноморського флоту 1917 року.

КАЛЕНДАРИ

Військові підрозділи доби Перших визвольних змагань

Календар на 2017 рік

Подано історичні світлини та сучасні реконструкції вояків різних частин армії УНР. На зворотах — коротку історію цих підрозділів, описано їхні здобутки та перемоги. Серед операцій українського війська того періоду — звільнення Криму та східної України від російських військ.

ПЛАКАТИ

Військова еліта Української революції 1917–1921 років

Постери

12 постерів із зображенням легендарних старшин, які стояли біля витоків української армії: Євгена Коновальця, Петра Болбочана, Олександра Удовиченка, Дмитра Вітовського, Петра Франка, Всеволода Петріва, Михайла Омеляновича-Павленка, Олекси Алмазова, Михайла Білинського, Василя Тютюнника, Марка Безручка та Христини Сушко. Візуальні образи на основі історичних фото створив відомий художник Михайло Дяченко.

Календар на 2019 рік

Кожна сторінка містить коротку біографічну довідку про відповідного командира Армії УНР, а порядком розміщення військовиків за місяцями корелюється із їхніми досягненнями чи участю у важливих військових операціях.

МИХАЙЛО ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО

ВІЙСЬКОВА ЕЛІТА УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РОКІВ

Цю серію жартома охрестили «11 друзів Коновальця»

Українська революція 1917-1921 років

2017

	П	С	Н		
	1				
6	7	8			
13	14	15			
20	21	22			
27	28	29			

Українська революція 1917-1921 років

2017

	П	С	Н		
	1				
6	7	8			
13	14	15			
20	21	22			
27	28	29			

Українська революція 1917-1921 років

2017

	П	С	Н		
	1				
6	7	8			
13	14	15			
20	21	22			
27	28	29			

ДМИТРО ВІТОВСЬКИЙ

МИХАЙЛО БІЛИНСЬКИЙ

ВСЕВОЛОД ПЕТРІВ

ПЛАКАТИ

До 100-річчя підняття українських прапорів над Чорноморським флотом

Плакати соціальної реклами для соцмереж та зовнішніх носіїв (сітілайти та білборди)

29 квітня 1918 року Чорноморський флот було проголошено флотом Української Народної Республіки й видано наказ урочисто підняти українські прапори.

Крути — бій за майбутнє

Інфографіка

«Україна стала можливою завдяки армії» — до 100-річчя бою під Крутами візуалізована головна інформація про одну із ключових подій Української революції 1917–1921-го. Це була успішна бойова операція, оскільки співвід-

Перший Уряд України. 100 років

Набір поштівків

Поштівки присвячено десятком першим міністрам Української Народної Республіки: Володимирі Винниченку, Сергію Єфремову, Павлу Христюку, Симону Петлюрі, Христофору Барановському, Валентину Садовському, Івану Стешенку, Борису Мартосу та Миколі Стасюку.

ношення сил учасників бою були майже 1:10 не на користь українців, а втрати ворогів утричі більші. Завдяки звитязі та сміливості українських вояків ворожий наступ більшовиків на Київ було зупинено на кілька днів, коли тривали переговори між Українською Народною Республікою і країнами Четверного союзу. Важливо було, аби на той момент українська столиця перебувала під контролем Центральної Ради. 9 лютого 1918 року Брестський мирний договір було підписано. Він означав визнання самостійної Української Народної Республіки суб'єктом міжнародних відносин.

100 облич Української революції

ІГРИ

Гра знайомить із біографіями видатних політиків, державних і військових діячів, освітян, науковців, митців, меценатів. Серед них не тільки Михайло Грушевський, Павло Скоропадський, Симон Петлюра, але й Іван Огієнко, Лесь Курбас, Марія Заньковецька, Ольга Кобилянська, Олександр Кошиць та багато інших.

Матеріали можна використувати на уроках історії України в старших класах: під час вивчення тем, присвячених Українській революції 1917–1921-го, для підготовки до ЗНО, при проведенні тематичних виховних годин, Тижня історії, історичних, краєзнавчих фестивалів.

Форма подачі — електронний варіант, роздаткова наочність (у повному комплекті чи вибірково), карткова гра тощо.

26

У Другій мандрівній капелі «Дні-просоюзу» як «репортер» і другий диригент працював... Павло Тичина. Ця справа була близька майбутньому поетові. Син сільського дяка,

співак архієрейського хору, учень Чернігівської духовної семінарії, Павло допомагав регенту семінарського хору. Так зав'язалася дружба із Григорієм Верьовкою.

З посібника до гри
«Українська революція 1917–1921»

Українська революція 1917–1921

Настільна гра

Ігровий комплект складається з 12 пазлів, які утворюють ігрове поле. В основі — «Оглядова карта українських земель» Степана Рудницького початку ХХ ст., що охоплює всі етнічні землі України, з Кримом і Кубанню включно. До гри входить комплект карток із запитаннями, що, як і карта, умовно поділені на 6 регіонів: I — Київщина-Лівобережжя, II — Волинь, III — Галичина, IV — Поділля, V — Південь, VI — Схід. У наборі є спеціальний посібник, який знайомить із основними подіями Української революції 1917–1921 років. Ефективна для підготовки до ЗНО.

Додаток до мобільних пристроїв

В історичну вікторину з елементами стратегії можуть грати від одного до трьох учасників або команд. Упродовж гри необхідно обирати картки і відповідати на запитання про події Української революції. Картки, як і в настільній грі, пронумеровані та розподілені за шістьма регіонами України. Тут також спочатку треба зібрати чотири картки зі свого регіону, а потім по чотири з усіх решта, і таким чином символічно об'єднати українські землі. Це і є метою гри.

Адаптація гри: смартфони та планшети на базі Android і iOS. Режим: багатокористувацький, без доступу до інтернету.

Google
Android

Apple iOS

Горе переможеним. Репресовані міністри Української революції

Книга на основі відкритих архівів розповідає про 23 міністрів Української Народної Республіки та Української Держави, арештованих згодом органами ЧК-НКВД. Багато хто так і не вийшов на волю. Серед них — Антін Крушельницький, Сергій Єфремов, Володимир Чехівський, Микола Стасюк, Павло Христюк, Валентин Садовський та ін.

Кожна історія містить QR-код, який дає доступ до всіх матеріалів справ, які зберігаються на сайті Електронного архіву Центру досліджень визвольного руху.

Визнаю право радянської влади карати за проступки проти її законів. Але разом гадаю, що так звані політичні злочинства являються залежними виключно од позбавлення громадян політичних вольностей, що тягне за собою політичні злочинства; домагання політичних вольностей вважаю не за злочинство, а за громадський обов'язок, отже такі політичну роботу проти радянської влади не визнаю за гідну карі.

Витяг із додаткових свідчень Сергія Єфремова
від 25 липня 1929 року

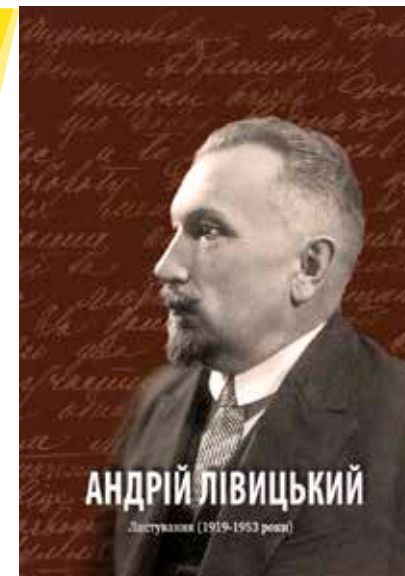

Упорядники: Андрій Козут, Роман Подкур, Віталій Скальський, В'ячеслав Василенко, Наталія Григорчук, Надія Савченко.

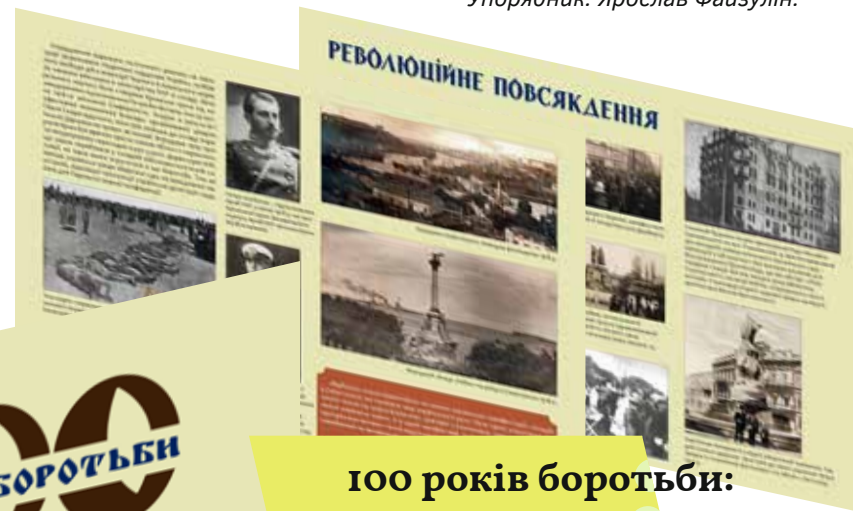
Андрій Лівицький. Листування (1919–1953 роки)

Листування 1919–1953 років члена Центральної Ради, президента УНР в екзилі Андрія Лівицького із Симоном Петлюрою, Ісааком Мазепою, Олександром Шульгиним, Іваном Огієнком і багатьма іншими. У листах ідеться про історію державного будівництва, становлення і діяльність Державного центру УНР в екзилі, становище української політичної еміграції, особисте життя Андрія Лівицького. Переважну більшість листів опубліковано вперше.

Упорядник: Ярослав Файзулін.

100 років боротьби: Українська революція 1917–1921

Книга-каталог

Розроблена на основі однойменної виставки. Розповідається про Українську державність 1917–1921-го: проголошення УНР, Гетьманат, Директорія, ЗУНР, Акт Злуки, українські гроші, флот, дипломатія, освіта й культура, церковні справи тощо.

ВІДЕО

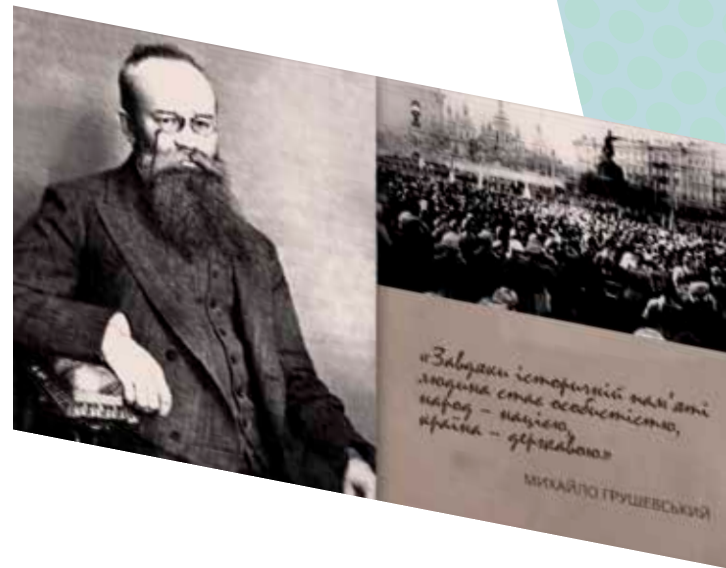

Українська революція 1917–1921 років. Як творилася українська держава?

Освітній проєкт «Відеоісторія»

17-хвилинна відеолекція про передумови революції, утворення Центральної Ради, проголошення УНР, головні укази гетьмана Скоропадського, боротьбу за Україну в часи Директорії, творення армії УНР, уроки революції. Розповідь спікера візуалізовано за допомогою інфографік, реконструкцій, анімації, анімованих карт. Використано документи, фото, хроніку, спогади учасників подій. Матеріал відповідає шкільній програмі та буде корисним на уроках історії, для підготовки до ЗНО.

Диктор: історик Павло Подобєд.

150-річчя від дня народження Михайла Грушевського

4 відеоролики розповідають про життя видатного історика й державного діяча.

«Це частка моєї тридцятилітньої праці з пошуку правдивих музичних пам'яток про ту, унікальну своїм національним пробудженням, епоху. Усі ці твори були активно співані на великих і малих сценах України в часі 1917–1921 років. Пісні починали й завершували всі урочисті академії, святочні зібрання... Багато творів були забуті і не звучали в Україні майже століття.» Тарас Компаніченко

100-річчя підняття українських прапорів на Чорноморському флоті

Анімація

29 квітня 1918 року Чорноморський флот було проголошено флотом Української Народної Республіки й видано наказ урочисто підняти українські прапори. В основі ролика — фрагмент спогадів військового і громадського діяча, старшого лейтенанта військово-морського флоту УНР Святослава Шрамченка, який був присутній при піднятті на Чорноморському флоті українських прапорів.

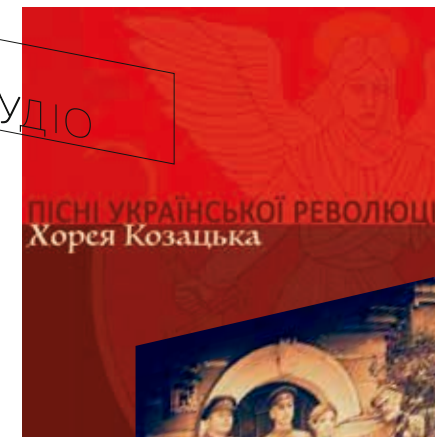
Графіка Юрія Журавля.

АУДІО

Пісні Української революції

Подвійний аудіоальбом містить 27 раритетних пісень, що їх віднайшов і відтворив народний артист України Тарас Компаніченко й виконав разом із гуртом «Хорєя козацька».

100 років Акта Злуки

«Разом з власної волі з 1919 року» — цей ролик присвячений 100-річчю проголошенню 22 січня 1919 року Акта Злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки. Тут наголошено на історичній тягlostі

від 1918 року, коли постали на руїнах Російської та Австро-Угорської імперій УНР та ЗУНР задекларували прагнення до єдності, за Ланцюга Злуки 1990-го та сучасних традицій відзначення цього свята.

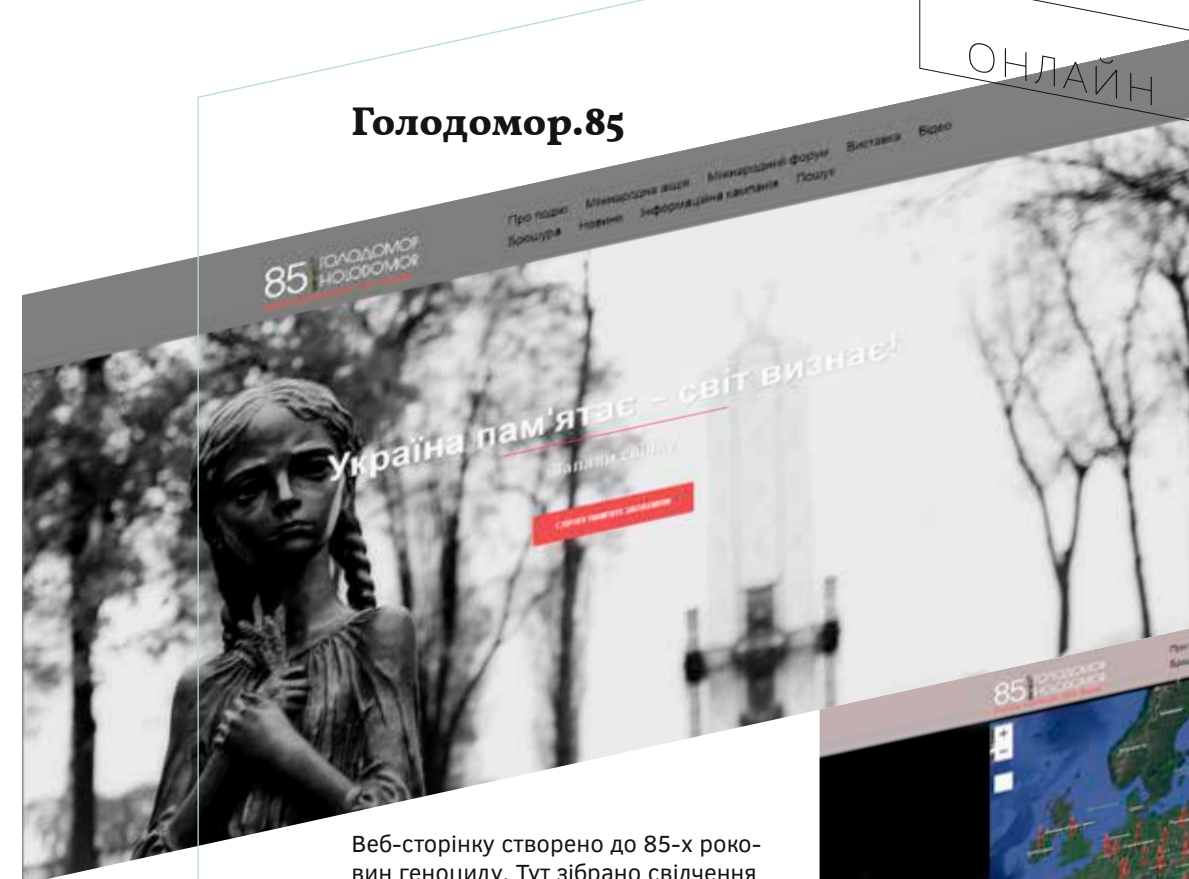
30

ЗЛОЧИНИ КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ

Для радянської системи людина була лише «гвинтиком» і «коліщатком». Тих же, хто намагався зберегти власну людську гідність і внутрішню свободу, система намагалася зламати, приручити чи знищити. Такими механізмами стали системи «трудових таборів», що виникли ще у 1920-х, колективізація, Голодомор та криваві репресії. Найбільше від цього постраждали українці.

ГОЛОДОМОР 1932-1933 РОКІВ

Веб-сторінку створено до 85-х роковин геноциду. Тут зібрано свідчення про передумови та причини штучного голоду 1932-1933-го, історичні документи, розповіді про дослідників Голодомору та добровольців, які рятували людей, спогади свідків, матеріали міжнародного форуму «Україна пам'ятає. Світ визнає».

Окремо можна знайти інформацію про проекти Інституту із вшанування пам'яті жертв Голодомору (соціальна реклама, виставки, брошури, відеоролики, книги), останні новини щодо визнання у світі Голодомору геноцидом.

Україна 1932–1933. Геноцид голодом

Експозиція із 15 тематичних банерів охоплює головні етапи Голодомору, розкриває, чому він є геноцидом. Проаналізовано його причини та наслідки, висвітлено, як радянська влада приховувала інформацію про свій злочин, розповідається про спротив геноциду, про відродження пам'яті про трагедію.

Спротив геноциду Українські селянські повстання 1930–1932 років поставили під загрозу реалізацію планів Сталіна. Режим боявся, що український спротив призведе до його падіння, адже у першому півріччі 1932 року 56% протестних виступів у СРСР припадали на Україну. Тому диктатор завдав страшного удару у відповідь, яким став штучно організований голод. Історія цих повстань — у виставці «Спротив геноциду».

Люди Правди

En
Es
Ru

Серія розповідає про 15 видатних людей, які, ризикуючи кар'єрою, свободою або навіть життям, зробили все, щоб зберегти та поширити правдиві відомості про Голодомор. Щоб світ знав.

Не було в історії людства катастрофи таких величезних розмірів, яка привернула б таку малу увагу міжнародного світу... Голод був інструментом національної політики більшовиків, вжитим свідомо як останній засіб зломити опір українського селянства проти системи

Вільям Генрі Чемберлін (1897–1969) — американський журналіст, московський кореспондент бостонської газети «Christian Science Monitor»

Будь-який необережний запис міг зруйнувати життя, вилитися в десятиліття таборів ГУЛАГу. Однак, попри всі небезпеки, у найважчі часи знаходилися люди, що, відчуваючи свою відповідальність перед наступними поколіннями, не могли мовчати, намагалися розповісти правду — щоб світ знав. Серед них — американські журналісти Вільям Гаррі Чемберлін та Малкольм Маг'єрч, британський журналіст Гаррет Джонс, американський історик Джеймс Мейс, учителька з Харкова Олександра Радченко та інші.

ВИСТАВКИ

Голодомор не зламав

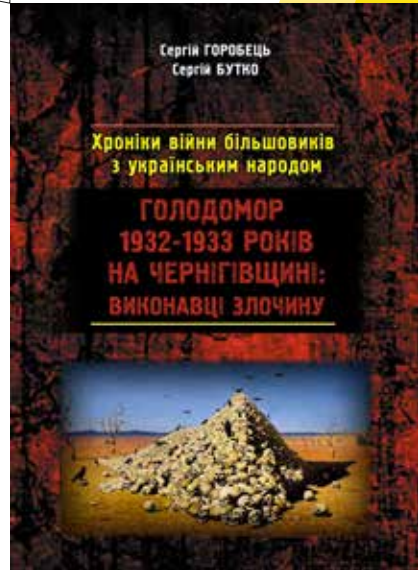
Проект «Незламні» — 15 історій про тих, кого не зламав Голодомор. Він про людей, які не тільки зуміли вижити, а й не дали знищити себе духовно. Вони змогли реалізувати себе, попри травму пережитого у 1932–1933 роках і всупереч несприятливим обставинам радянської дійсності наступних років. Ці люди стали художниками, письменниками, досягли успіхів у науці та техніці. Серед них — письменники Василь Барка й Анатолій Дімаров, художники Катерина Білокур й Опанас Заливаха, правозахисники Левко Лук'яненко й Микола Руденко та ін.

Вони не забували про Голодомор, але ця пам'ять не стримувала їх розвиток, а робила сильнішими. Ці чоловіки та жінки знали, що живуть не лише за себе, але й за мільйони інших, убитих фізично чи духовно. Знали, що несуть у собі унікальну культуру, яку мають врятувати, щоб зберегти різноманітність світу. Завдяки їм Сталін програв — Голодомор не зламав України

Володимир В'ятрович,

голова Українського інституту національної пам'яті (2014–2019)

Хроніки війни більшовиків з українським народом. Голодомор 1932–1933 років на Чернігівщині: виконавці злочину

У книжці докладно проаналізовано, як реалізовано в області політику Комуністичної партії, наслідком якої став Голодомор 1932–1933 років, а також названо виконавців цього злочину.

Автори: Сергій Бутко, Сергій Горобець.

...Тема порятунку від голоду, яка значною мірою заціпає й проблему стратегії виживання у складних умовах 1932–1933 рр., залишається й дотепер на узбіччі наукових студій. Без заповнення цієї лакуни, яка, окрім встановлення певних фактів у вивченні теми Голодомору, ще й уможливилює шляхетну мету вшанування пам'яті добродинців, не можемо говорити ні про комплексне вивчення Голодомору, ані про творення повноцінної пам'яті про трагедію, що забрала мільйони життів

Володимир Тилищак, Вікторія Яременко

Людяність у нелюдний час

Взаємодопомога перемогла терор. У книжці йдеться про добродинців, які у 1932–1933-му допомагали вижити тим, хто страждав від голоду. У виданні подано інформацію про понад 180 осіб, імена яких встановлено на основі документальних даних та усних свідчень.

Упорядники: Володимир Тилищак, Вікторія Яременко.

40

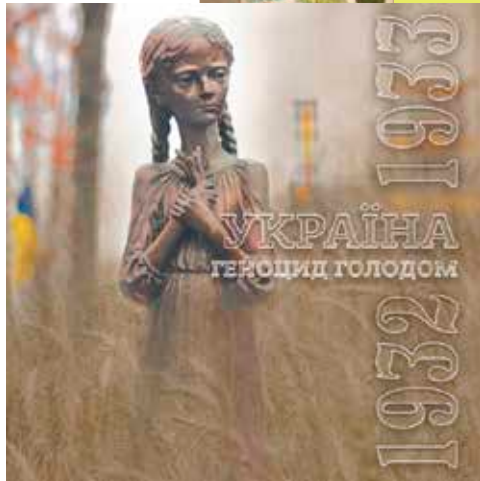
«Репресовані» щоденники. Голодомор 1932–1933 років в Україні

Ця книжка містить уривки зі щоденників свідків Голодомору. Їхніми авторами були звичайні люди: селянин, учителька, студент, партієць, які зафіксували побачене, почуте, прожите та пережите. Загалом до збірника увійшли сім щоденників (або виписок із них, зроблених працівниками ГПУ-НКВД), знайдених у матеріалах кримінальних справ.

Упорядник: Ярослав Файзулін.

Україна 1932-1933. Голодомор

En
Es
Fr
De
EA
Ar

В основу видання лягли матеріали однойменної виставки. Брошура апелює до українців і світової спільноти, змушуючи замислитися про причини і наслідки трагедії українського народу, спричиненої тоталітарним більшовицьким режимом.

Спротив геноциду

Каталог виставки

В основі — фотодокументальна виставка «Спротив геноциду», що розкриває масштаби та форми спротиву українського селянства сталінській злочинній політиці напередодні й під час Голодомору.

Голодомор. Комуністичний геноцид в Україні

Видання дає відповіді на запитання: хто замислив Голодомор, з якою метою, яким чином цей план було реалізовано та чому це є геноцидом українців. До книжки увійшли розповіді про героїв проекту «Люди правди».

Під час збирання зернових в Україні вимагали надати зерно в колосальних кількостях на експорт і вивозити його за кордон за менше ніж за 100 миль. У результаті цього в Україні виступили проти голоду, який став результатом економічного...

1932. 7 серпня — в Україні почалися голодоморні заворушення. У червні 1932 року в Україні виступили проти голоду, який став результатом економічного...

«Дві жінки вєсною пішли в поле, позирали почорніли колоски після зими, під снігом у воді колоски ті як позирали, вони зупинили і заслали на 10 років в сєбір»

ГОЛОДОМОР

«В 1932 році, зимою, в листопаді й грудні місяці, забрали все зерно, включно з квасолею, і все, що було на горіжці, які дрібні сущени грибочі, вєлужка, вєшні»

1932, зима. Голодоморні заворушення в Україні почалися в червні 1932 року. У червні 1932 року в Україні виступили проти голоду, який став результатом економічного...

ГОЛОДОМОР

Голодомор не зламав

Книга висвітлює основні етапи реалізації сталінського плану знищення українців голодом та містить проникливі свідчення тих, хто пережив цей геноцид. До брошури увійшли й біографії 15 героїв проекту «Незламні».

Вбивство голодом. Другий етап

1932 рік в Україні і в Україні вимагали надати зерно в колосальних кількостях на експорт і вивозити його за кордон за менше ніж за 100 миль. У результаті цього в Україні виступили проти голоду, який став результатом економічного...

1932, зима. Голодоморні заворушення в Україні почалися в червні 1932 року. У червні 1932 року в Україні виступили проти голоду, який став результатом економічного...

«Дві жінки вєсною пішли в поле, позирали почорніли колоски після зими, під снігом у воді колоски ті як позирали, вони зупинили і заслали на 10 років в сєбір»

ГОЛОДОМОР

Чому Голодомор став можливим?

Освітній проєкт «Відеоісторія»

19-хвилинна відеолекція створена на основі матеріалу шкільної програми й допомагає школярам краще зрозуміти причини Голодомору та глибину трагедії, яку довелося пережити українцям в 1932–1933 роках.

Диктор: Оксана Полтавець

ПРИЧИНИ ГОЛОДОМОРУ
1. Втрата незалежності
внаслідок зовнішньої агресії

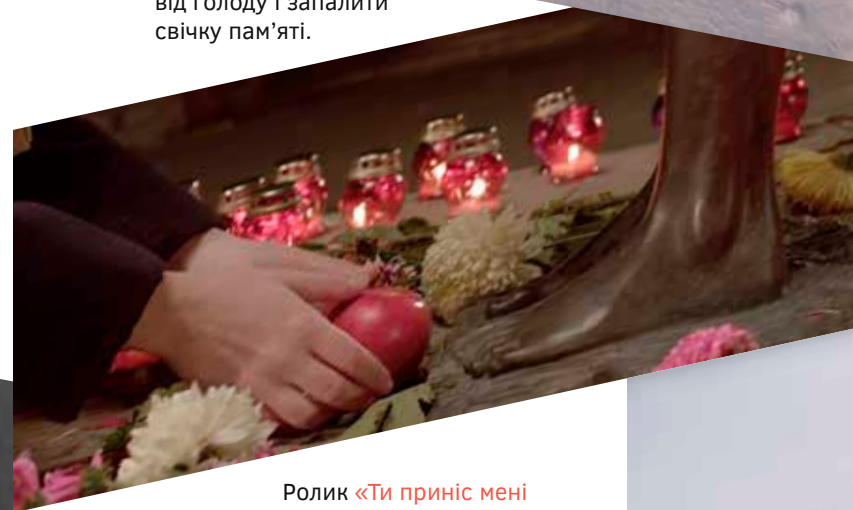
Ми пам'ятаємо! Ми сильні!

En

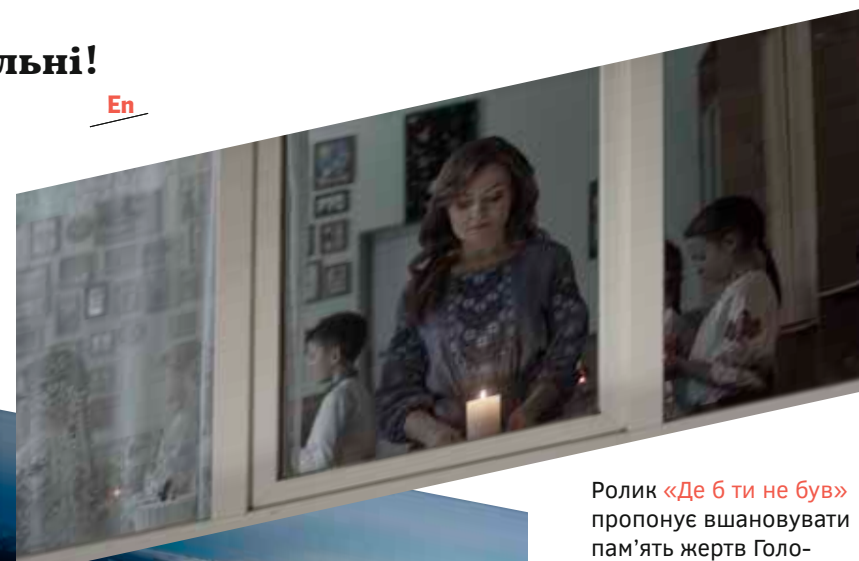
Серія із чотирьох відеороликів, випущена 2018 року, має на меті нагадати про трагедію та закликати вшанувати загиблих, приєднавшись до акції «Запали свічку».

Ролик «Сьогодні твоє вікно не залишиться порожнім» спонукає вшанувати загиблих від голоду і запалити свічку пам'яті.

Ролик «Ти приніс мені яблуко?» нагадує про трагедію дітей, які загинули під час Голодомору.

Ролик «Де б ти не був» пропонує вшановувати пам'ять жертв Голодомору за прикладом вшанування пам'яті жертв Голокосту в Ізраїлі чи пам'яті учасників Варшавського повстання в Польщі.

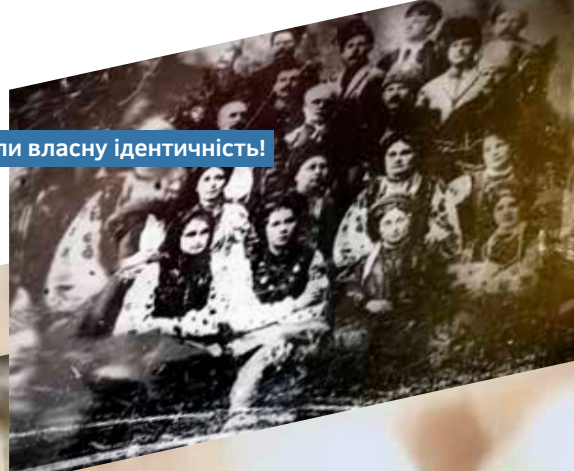
Ролик «Запалимо свічу пам'яті й охороняймо кордони» розповідає про те, як військово-службовці різних родів військ приєдналися до всеукраїнської акції.

ВІДЕО

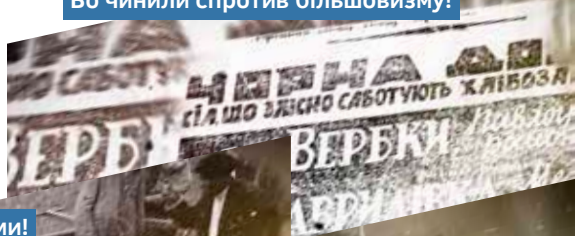
Голодомор 1932-1933 років — помста за нашу свободу

Бо зберігали власну ідентичність!

Помста за нашу свободу!

Бо чинили спротив більшовизму!

Бо не хотіли бути рабами!

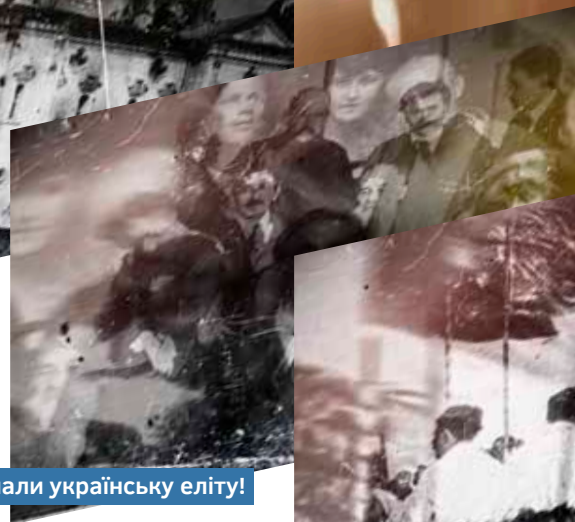

Бо віримо в Бога!

Серія об'єднує 9 інформаційних відеороликів, кожен із яких розкриває одну з тез, чому сталінський режим остерігався українців і намагався їх знищити. Використано унікальні історичні фото із часів перед Голодомором. Ролики створено у співпраці з каналом UA:Перший.

Бо мали українську еліту!

Бо прагнули незалежності!

Вшануй пам'ять жертв геноциду!

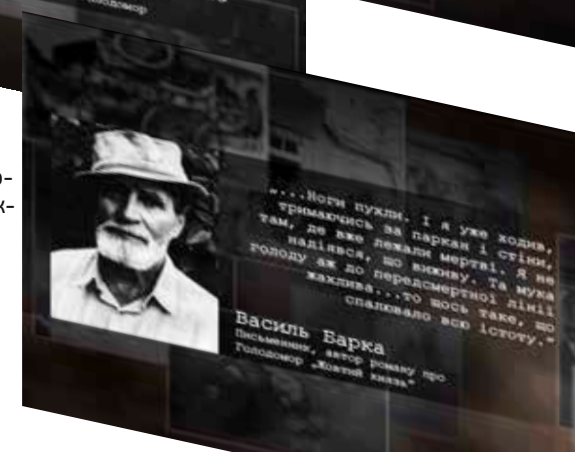
Запали свічку пам'яті!

Голодомор не злавав

Серія відеороликів із закликом вшанувати пам'ять жертв Голодомору та приєднатися до акції «Запали свічку».

ПЛАКАТИ

Штучний голод як знаряддя знищення українців

En Py

Інфографіка демонструє докази того, що Голодомор був свідомим актом геноциду радянської системи проти українського селянства, розкриває плани комуністичної партії знищити українську націю, вказує статистику жертв катастрофи.

Famine
Fghter Ukrainians
ACT OF GENOCIDE AGAINST THE UKRAINIAN NATION

BLANKETS OF THE STARVING POPULATION
... Do not allow more children to pass from the North Caucasus to the Ukraine, and to the Soviet Union...

352,000
... as a result of preservation of progressive peasants 1928-1929

79%
... were taken to the gulag by 1932

80%
... were taken to the gulag by 1932

holodomor objective
UKRAINIAN NATION AS ITS RESURGENCE WOULD UNDERMINE THE VERY EXISTENCE OF THE SOVIET EMPIRE

STYSHYEV, second secretary of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine, secretary of Kharkiv regional committee, 1934:
1933 year was a year of triumph over the nationalist counter-revolution... there was a call to beat a nationalist, a counter-revolutionary, this acorn hammer, do not be afraid — these activists, party members and Communist activists did it the Bolshevik way. And the collective households rose...

USSR census (1926)
81% — 23,3 million
with rural population. Around 20.4 million 80.4% are ethnic Ukrainians.

death toll
205,000
3,598,000
138,000

victims of the Holodomor in Soviet Ukraine
1 million
400,000

Штучний Голод як знаряддя знищення українського народу

14 КРАЇН ОФІЦІЙНО ВИЗНАЛИ ГОЛОДОМОР ГЕНОЦИДОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

докази

3,034 МЛН. Т ЗБИЖЖЯ
В роки голоду Українська Радянська Соціалістична Республіка втратила 3,034 мільйона життів, що становить 15% від загальної чисельності населення України на той час.

5,8 МЛН. Т ЗБИЖЖЯ
За період 1932-1933 років в Україні було вилучено 5,8 мільйонів тонн зерна, що становить 15% від загальної чисельності населення України на той час.

ГОЛОДОМОР — ЗАВЕРШЕННЯ ПРИНЦИПОВОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ
352 тис. селянських господарств було ліквідовано в Україні в ході колективізації 1928-1931 рр.

РОЗКРУТЧЕННЯ
352 тис. селянських господарств

QR code

14 ГОСУДАРСТВ ОФИЦИАЛЬНО ПРИЗНАЛИ ГОЛОДОМОР ГЕНОЦИДОМ УКРАИНСКОГО НАРОДА

свідчення

3,034 МЛН. Т ЗЕРНА
В роки голоду Українська Радянська Соціалістична Республіка втратила 3,034 мільйона життів, що становить 15% від загальної чисельності населення України на той час.

5,8 МЛН. Т ЗЕРНА
За період 1932-1933 років в Україні було вилучено 5,8 мільйонів тонн зерна, що становить 15% від загальної чисельності населення України на той час.

ГОЛОДОМОР — ЗАВЕРШЕННЯ ПРИНЦИПОВОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ
352 тис. селянських господарств було ліквідовано в Україні в ході колективізації 1928-1931 рр.

79%
... were taken to the gulag by 1932

80%
... were taken to the gulag by 1932

352 тис. селянських господарств
... as a result of preservation of progressive peasants 1928-1929

ГОЛОДОМОР — ЗАВЕРШЕННЯ ПРИНЦИПОВОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ
352 тис. селянських господарств було ліквідовано в Україні в ході колективізації 1928-1931 рр.

РОЗКРУТЧЕННЯ
352 тис. селянських господарств

QR code

Ми пам'ятаємо! Ми сильні!

До 85-х роковин Голодомору Інститут спільно з Міністерством інформаційної політики презентував серію плакатів під гаслом «Ми пам'ятаємо! Ми сильні!». Головними образами серії стали дівчинка з пам'ятника дітям — жертвам Голодомору, боєць Збройних сил України та свічка-куля.

ГОЛОДОМОР ПОМСТА ЗА СВОБОДУ!
БО ЗБЕРІГАЛИ ВЛАСНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ!

ГОЛОДОМОР ПОМСТА ЗА СВОБОДУ!

Голодомор — помста за свободу

У 2017 році гаслом інформаційної кампанії зі шанування пам'яті жертв Голодомору стало: «Голодомор — помста за свободу, помста за революцію». В рамках кампанії було презентовано шість інтернет-банерів: «Голодомор — помста за свободу, бо ми прагнули незалежності», «... бо зберігали власну ідентичність», «... бо віримо в Бога», «... бо мали українську еліту», «... бо не хотіли бути рабами», «... бо чинили спротив більшовизму».

ВЕЛИКИЙ ТЕРОР

у 1937–1938-му, що їх в історії називають «Великим терором», за неповних два роки в Україні репресували й засудили майже 200 тисяч осіб. Близько двох третин із них — до розстрілу. Решту було відправлено до в'язниць і таборів.

50

ВИСТАВКИ

Великий терор. Місця пам'яті

На 17 банерах виставки висвітлено механізми цього злочину комуністичного режиму, легітимізації вбивств, а також розказано про місця розстрілів та місця поховання жертв масових політичних репресій.

Жертв комуністичного режиму не лише вбивали, а й намагалися стерти з історії. Тому більшість із них знайшли останній спочинок у масових таємних похованнях на околицях міст по всій Україні. КГБ доклало великих зусиль, аби їх не викрили... Відкриття правди про масові злочини чекістів стали початком кінця комуністичного режиму

Володимир В'ятрович, голова Українського інституту національної пам'яті (2014–2019)

Перерваний урок

Серед жертв Великого терору особливо багато було вчителів, яких більшовики вважали «ідейно нестійким елементом». Виставка на 8 стендах розповідає про долі, обставини арешту та розстрілу вчителів, які працювали у школах Києва, Київщини та інших областей України. Експозиція також привертає увагу до в'язниць НКВД в Києві та поховань на території таємної спецділянки у Биківнянському лісі.

Тріумф людини. Мешканці України, які перемогли ГУЛАГ

Виставка із 21 тематичного банера розповідає про систему ГУЛАГу, який нещадно експлуатував в'язнів, аби витиснути з них максимум і перетворити на слухняних «будівників комунізму». Але українці, кинуті в табори, зберігали гідність, гуртувалися в мережі спротиву та врешті-решт були активними учасниками повстань, що цю систему

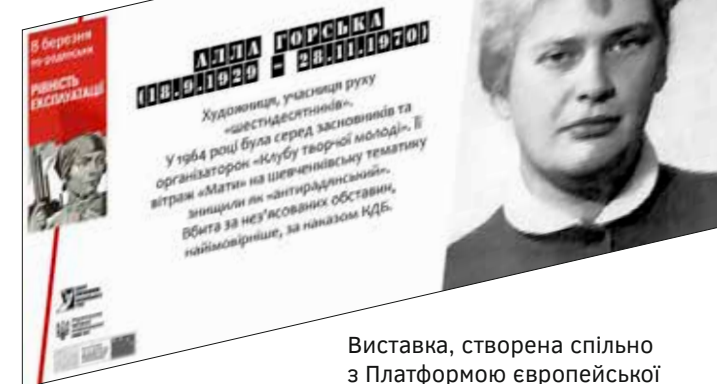
розвалили. З виставки можна дізнатися про історії Валер'яна Підмогильного, розстріляного в Сандармосі, сестри Лесі Українки Ізидори Косач, яка відбувала покарання в таборах Архангельської області, борця за права кримськотатарського народу Мустафи Джемілева, організатора мережі спротиву в ГУЛАГу Михайла Сороки та інших.

8 березня по-радянськи. Рівність експлуатації

Сім постерів розповідають про долі жінок в Радянському Союзі, яких було репресовано, розстріляно, закатовано, вбито режимом. Героїнями серії стали лікар-дерматолог, дочка міністра освіти УНР Антіна Крушельницького Володимир, членкиня Центральної Ради Людмила Старицька-Черняхівська, донька Михайла Грушевського Катерина, Олександра Соколовська (отаман Маруся, лідер антибільшовицького повстання на Житомирщині), учасниці визвольного руху Леся Наєвська та Людмила Фоя, художниця Алла Горська.

Виставка, створена спільно з Платформою європейської пам'яті та сумлінна, приурочена до 8 березня і наочно демонструє реальне ставлення до жінок у Радянському Союзі.

ВИСТАВКИ

Вигнання. До 75-х роковин початку депортації українців із Лемківщини, Надсяння, Любачівщини, Холмщини, Південного Підляшшя, Західної Бойківщини

У 1944–1951 роках комуністичними режимами СРСР та Польщі з рідних домівок було вигнано понад 700 тисяч українців, знищено цілий пласт української культури. 18 банерних стендів виставки у фотографіях, документах, картах та діаграмах знайомлять з історією та традиціями найзахідніших частин українського світу, які ще називають Закарпаттям, розповідають про передумови, хід та наслідки депортацій.

ВІДЕО

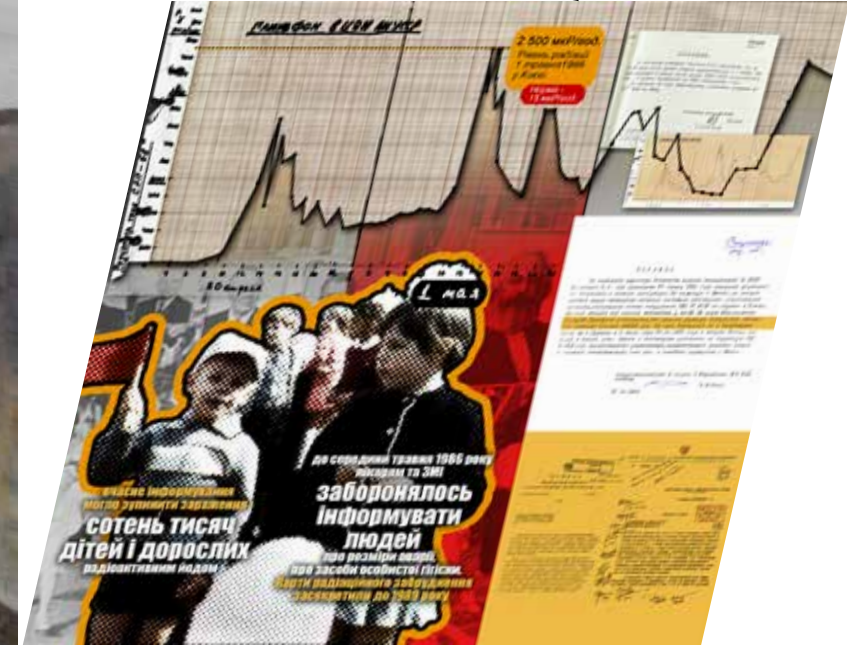
До 75-ліття початку примусової депортації українців із етнічних земель

Ролик розповідає про трагедію депортованих українців Закарпаття, насильно вивезених зі споконвічних земель внаслідок змови комуністичних урядів УРСР та Польщі 9 вересня 1944 року. На новому місці депортованих чекали голод, злидні та колгоспне рабство. У ролик використані кадри з фільму Олеса Янчука «Залізна сотня».

ЧОРНОБИЛЬ

ПІД САРКОФАГОМ

Документальна інсталяція до 30-річчя аварії на ЧАЕС ім. Лєвина

Минуло 30 років з дня катастрофи на Чорнобильській АЕС. Саме цього року в Україні з'явився майже вся радянська топоніміка, частинка залишилась лише у цій 30-кілометровій зоні — місці, куди не слід повертатись.

ПАРОВЕЛЬ ПЕРША. МИРНИЙ АТОМ І УТОПІЯ ІДЕЇ

Сотні тисячі міліардів енергії вивільняються в атмосфері кожної секунди, не вистачає її навіть для програвання дисків та перегляду телевізійних передач. Чорнобильська аварія — це нещодавній приклад того, як енергія може стати не тільки благом, а й великою небезпечкою. Природним шляхом це відбувалося протягом тисів років історії — так це відбувалося і після аварії на ЧАЕС.

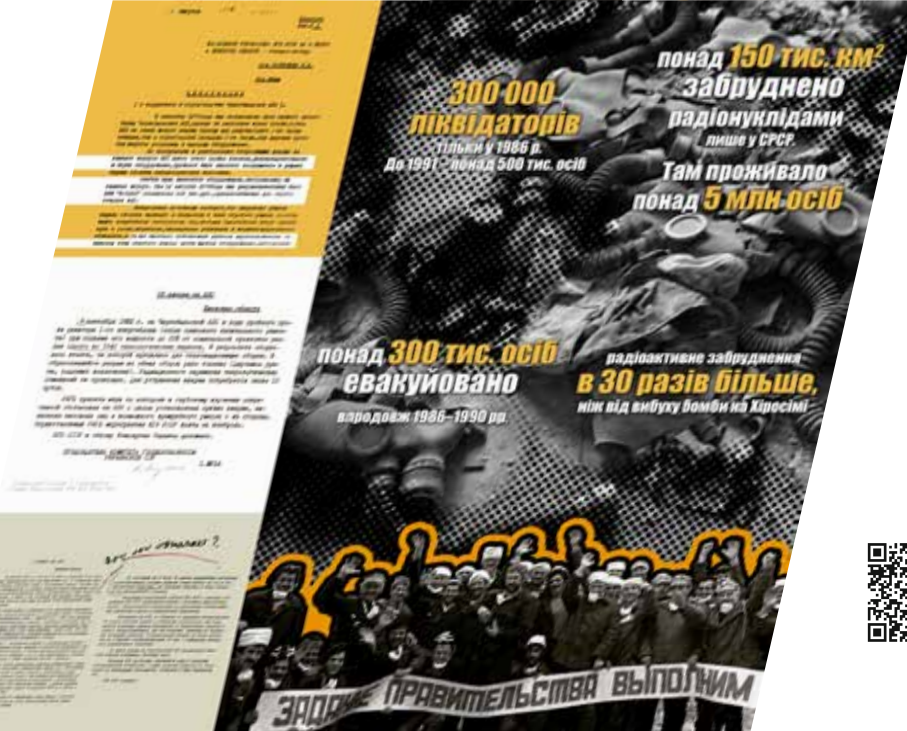
ПАРОВЕЛЬ ДРУГА. ІНТЯЦІЯ

Радянським керівництвом цю катастрофу хотіли приховати, але це не вийшло. Уряд СРСР намагався приховати аварію, але це не вийшло. Уряд СРСР намагався приховати аварію, але це не вийшло.

ПАРОВЕЛЬ ТРЕТЯ. КОРДИНИ НЕ СТРИМАЮТЬ НАСЛІДКІВ

Швидко зрозуміли, що аварія на ЧАЕС — це не просто аварія, це катастрофа. Швидко зрозуміли, що аварія на ЧАЕС — це не просто аварія, це катастрофа.

Для розвитку СРСР було багато проблем, але Чорнобиль за все це додав ще одну велику проблему — аварію на ЧАЕС. Аварія на ЧАЕС — це не просто аварія, це катастрофа.

Під саркофагом

Це документальна інсталяція: виставка документів, фактів та образів. За локацію проекту було взято підземний перехід — місце, яке дозволяє відчутти ефект перебування у замкнутому просторі зони ураження або ширше — закритого від світу СРСР. Історики, які працювали з таємними раніше документами КГБ, певні: катастрофи на ЧАЕС годі було уникнути, адже її коріння — у тодішній системі управління країною. Глядач має змогу подивитися на катастрофу в Чорнобилі ширше, ніж лише як техногенну аварію: це була аварія цілої тоталітарної системи.

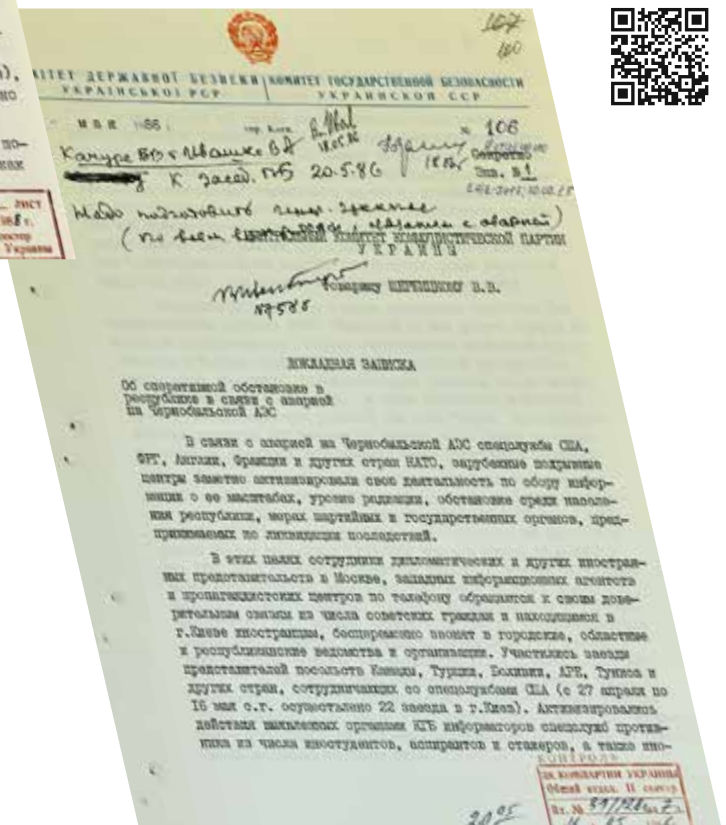
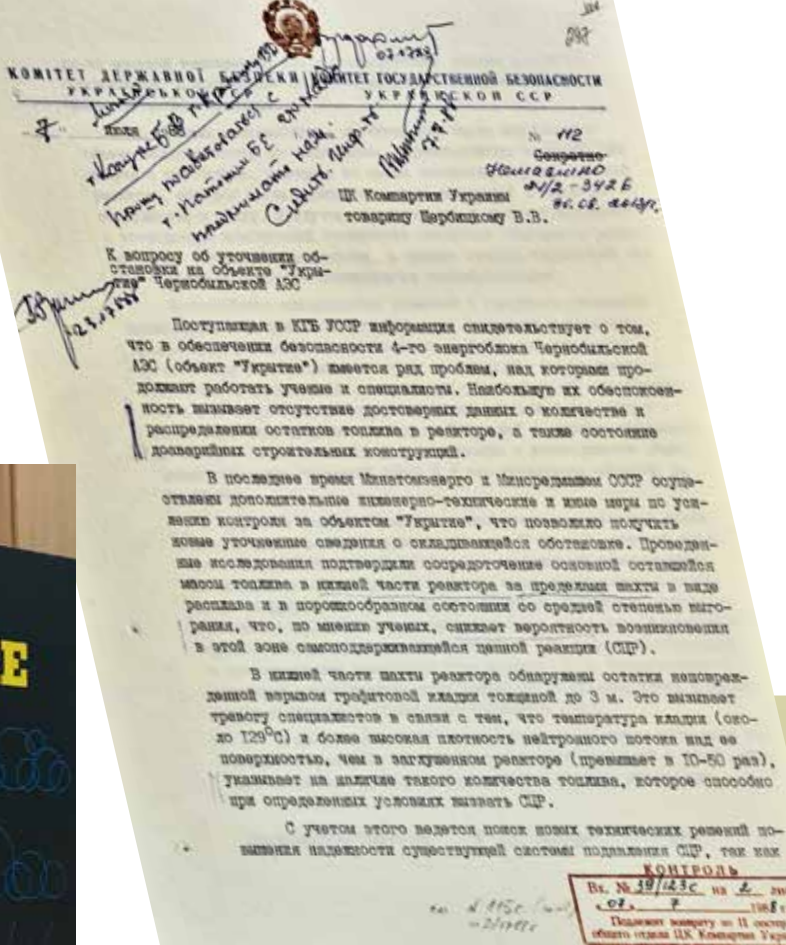

Чорнобильське досьє КГБ. Суспільні настрої. ЧАЕС у поставарійний період

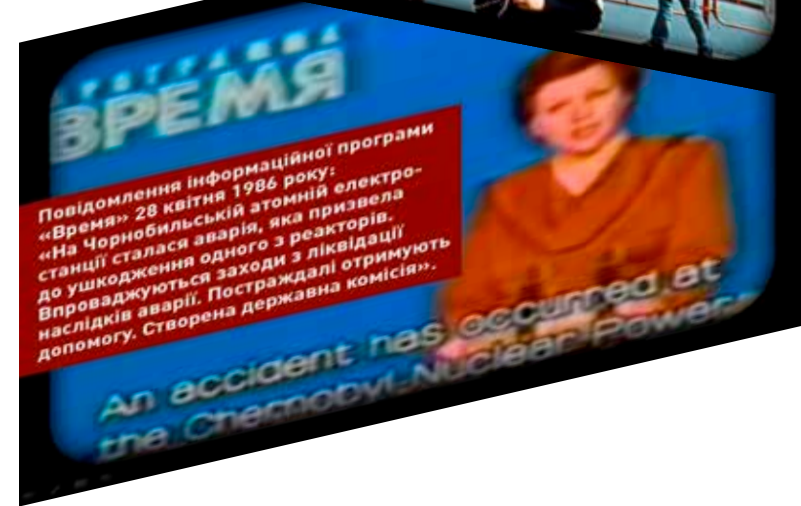
pdf

У книжці зібрано й оприлюднено документи 1986–1991 років, що висвітлюють ситуацію після катастрофи на Чорнобильській АЕС — суспільні настрої, повсякдення, заходи з ліквідації наслідків аварії. Подано матеріали спецслужб про стан ЧАЕС, вжиті заходи з підвищення безпечної експлуатації об'єкту «Укриття», ситуацію в зоні відчуження. Розкрито моделі поведінки людей після оприлюднення інформації про Чорнобильську трагедію та реакцію світової спільноти на неї. 210 документів оприлюднено уперше.

Катастрофа ім. Леніна: Чорнобиль у документах КГБ

Публічна лекція відомого історика Володимира В'ятровича дозволяє подивитися на аварію на ЧАЕС крізь призму розсекречених документів із архівів КГБ, дізнатися всю правду про те, як радянська система намагалася приховати масштаби катастрофи. Лекцію було приурочено до 30-х роковин трагедії.

УКРАЇНСЬКА ДРУГА СВІТОВА

Друга світова війна стала величезним випробуванням для українського народу. Українці воювали на всіх фронтах, у складі семи армій: Червоної, УПА та союзницьких армій антигітлерівської коаліції. «Український рахунок» Другої світової — 4 мільйони загиблих військовослужбовців, 5 мільйонів жертв серед мирного населення, десятки мільйонів скалічених доль. Український інститут національної пам'яті презентує український вимір Другої світової.

ОНЛАЙН

УКРАЇНЬСЬКА ДРУГА СВІТОВА

Українська Друга світова

Веб-сторінка презентує нове бачення ролі України в цій війні: — переосмислення її подій, руйнування радянських історичних міфів, чесний діалог щодо складних сторінок минулого; — рівне вшануванні пам'яті кожного, підкреслення солідарності Об'єднаних Націй — як держав — у протистоянні агресору;

64

— зніщення акценту на історії конкретних людей, а відтак — відмова від святкування на користь вшанування.

Символ Дня пам'яті та примирення і Дня перемоги — червоний мак. Гасло — «Пам'ятаємо! Перемагаємо!».

На веб-сторінці можна знайти матеріали про український вимір Другої світової: інформацію про ключові події й незаслужено забуті історичні постаті, виставки, унікальні історичні фото й інфографіки, а також відео.

Війна і міф

En
Ru

15 істориків вибрали 50 міфологізованих сюжетів і розвінчують їх, спираючись на дослідження й опрацювання розсекречених архівних матеріалів. Книжка може «розмінувати» кілька десятків міфів про Другу світову війну, що існують у пострадянській колективній пам'яті та були побудовані на фальсифікаціях, маніпуляціях або замовчуванні фактів.

ВІЙНА і МІФ

НЕВІДОМА ДРУГА СВІТОВА

1939
1945

КНИГИ

ВИСТАВКИ

Українська друга світова

Виставка вперше представляє український вимір Другої світової війни. Від 1 вересня 1939 року, коли українці у складі Війська Польського стали до бою з гітлерівськими агресорами, до останніх пострілів на Далекому Сході — у війні з Японією.

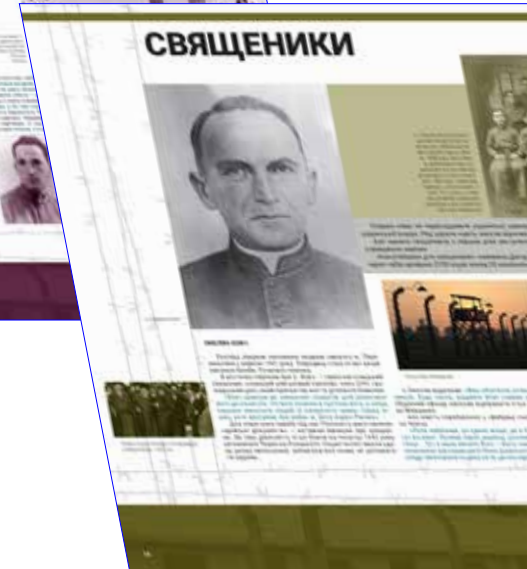
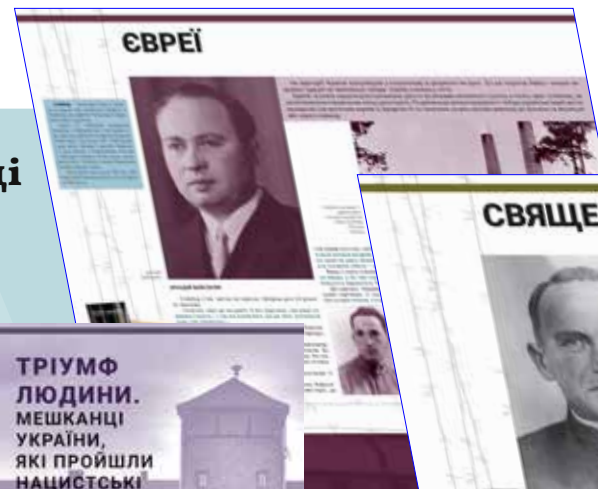

У центрі уваги експозиції — передусім Україна й роль українців у світовій війні. І найголовніше: внесок українського народу в перемогу над нацизмом. На всіх фронтах: від Атлантики до Тихого океану. Виставка також існує в англomовному варіанті.

Тріумф людини: Мешканці України, які пройшли нацистські концтабори

Виставка розповідає про вихідців з України, які зуміли вижити, пройшовши через «фабрики смерті»: Аушвіц, Бухенвальд, Дахау, Равенсбрюк та інші концтабори нацистської Німеччини. В центрі експозиції — 30 людських доль за дромами 11 таборів Третього Райху.

Війна не робить винятків. Жіночі історії Другої світової

«Роль жінки під час війни тривалий час, особливо в радянських реаліях, лишалася на узбіччі офіційних репрезентацій подій та традицій вшанування. Коли ж подібні сюжети й виринали, то звучали в унісон із загальнодержавним канonom подання історії і лише як доповнення до «героїчного пориву радянського народу» в боротьбі з ворогом» Вікторія Яременко

Це проєкт про те, як жінки пройшли крізь війну і як війна пройшла крізь них. Про тих, хто боровся, чекав, опікувався родиною. Серія плакатів розповідає про жіночі долі без гіркого присмаку радянської пропаганди. 12 біографій розкривають різні характери й долі: медсестра-рятівниця, воїн, підпільниця, командирка, військовополонена, остарбайтерка, свідок Голокосту, дружина, мати...

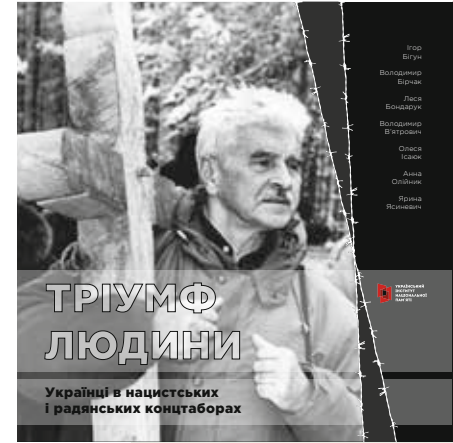
ВІСТАВКИ

КНИЖКИ

Україна у Другій світовій війні

En

Брошура розповідає про основні битви, що відбувалися на українській території, про українців, які воювали в різних арміях, про загальний внесок України в перемогу над нацизмом. Видання містить статистичні дані про людські й економічні втрати України у роки Другої світової війни.

Тріумф людини. Українці в нацистських та радянських концтаборах

Каталог виставок

До брошури увійшли матеріали двох виставок: «Тріумф людини. Мешканці України, які пройшли нацистські концтабори» та «Тріумф людини. Українці, які перемогли ГУЛАГ», що дають можливість порівняти функціонування «фабрик смерті» нацистського та радянського режимів, які мали як багато схожих рис, так і свої відмінності. Водночас ці виставки — про перемогу людського духу над системою, про те людське, що не здатна знищити жодна система.

Українці в лавах Об'єднаних націй перемогли агресора

En

1939-1945 ПАМ'ЯТАЄМО ПЕРЕМАГАЄМО

УКРАЇНЦІ В ЛАВАХ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ПЕРЕМОГЛИ АГРЕСОРА

Михайло Опаренко
Пілот польської та британської авіації. Брав участь у нацистського агресора із перших днів Другої світової війни. Відзначений нагородами.

Майкл Стренк
У складі елітного підрозділу Корпусу морської піхоти США брав участь у важких боях на Тихому океані. Саме він був серед тих, хто підняв переможний прапор над Іводзімою.

Василь Порик
Герой Радянського Союзу. Вік із німецького концтабору у Франції і сформував свій партизанський загін. Потрапив у руки нацистів під час одного із боїв і був розстріляний.

1939-1945 ПАМ'ЯТАЄМО ПЕРЕМАГАЄМО

УКРАЇНЦІ В ЛАВАХ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ПЕРЕМОГЛИ АГРЕСОРА

Анна Храплива
Канадійка українського походження, що добровільно пішла до Канадського жіночого армійського корпусу. Служила у Великій Британії, відзначена Медаллю Британської Імперії.

Українці на полях війни

1 БОГДАНА ІВАНКО
2 СЕРГІЙ ІВАНКО
3
10
ПАРТИЗАНИ
Триумф людини

Україна в роки Другої світової війни (1939–1945)

ІНТЕРАКТИВНІ ПРОЕКТИ

Набір інтерактивних карток висвітлює найважливіші події в історії України протягом 1939–1945 років, а також визвольний рух, що тривав ще понад десятиліття після закінчення війни (останню збройну сутичку було зафіксовано 1967 року), депортацію корінних народів (кримських татар із Криму і українців — із теренів,

що відійшли до Польщі), про різні аспекти війни: наукові розробки в обороні, мистецтво на фронті. Листівки мають сучасну інтерактивну форму — із QR-кодами та звуковим супроводом (текст читає журналіст і радіоведучий Василь Шандро).

Доля жінок

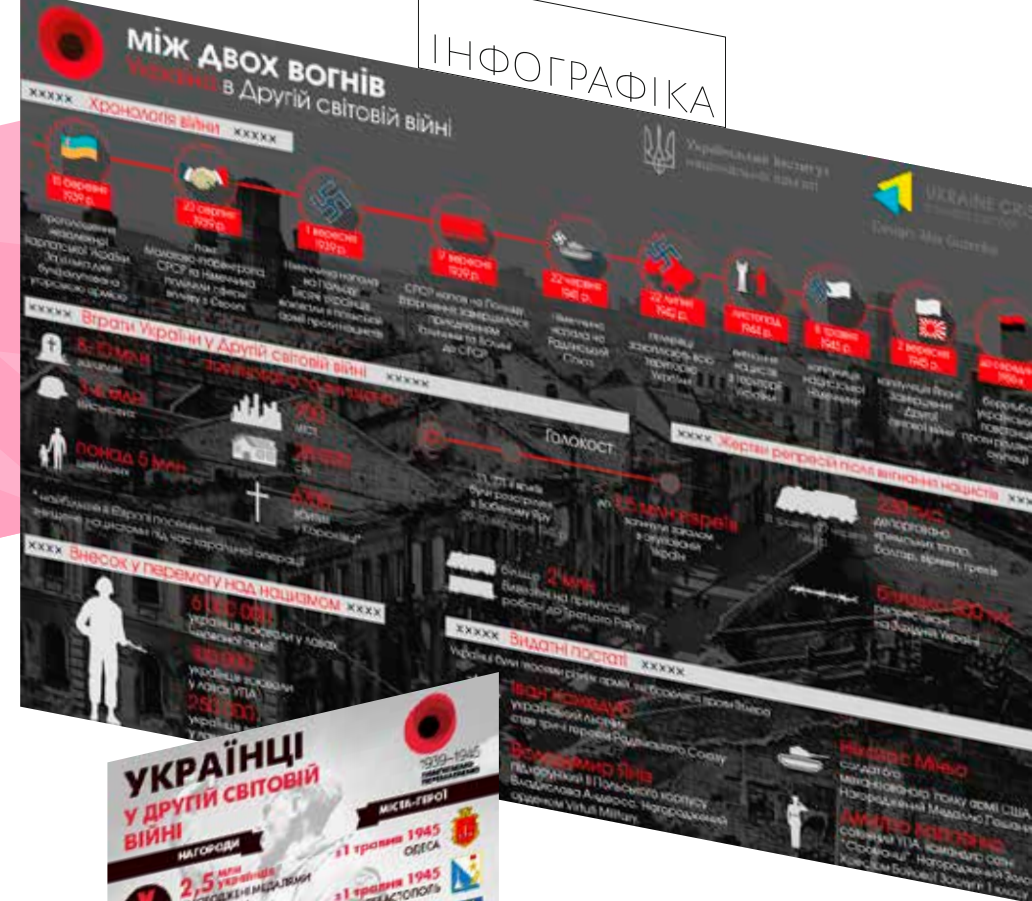
Діти і війна

«Між двох вогнів». Україна у Другій світовій

En Pu

Інфографіка 2015 року висвітлює хронологію подій Другої світової, перелік жертв війни та післявоєнних репресій, розповідає про внесок українців у перемогу та героїв війни.

Українська Друга світова

Серія із п'яти окремих банерів презентує статистику та основну інформацію за темами: «Український визвольний рух», «Українці у Другій світовій війні» (участь в арміях різних країн), «Українці у Другій світовій війні» (нагороди та міста-герої), «Втрати українців у Другій світовій», «Втрати ворожої армії у Другій світовій від дій українських партизанів».

ВІДЕО

Пам'ятаємо — перемагаємо!

En
Py
Cr

Відеоролик наголошує на ціні, яку українці заплатили за перемогу над нацизмом: загинуло майже 4 млн військових, понад 5 млн — жертви серед цивільного населення, мільйони людей залишилися без домівок, десятки тисяч дітей втратили батьків. Наскрізним образом став червоний мак — символ пам'яті про жертв війни.

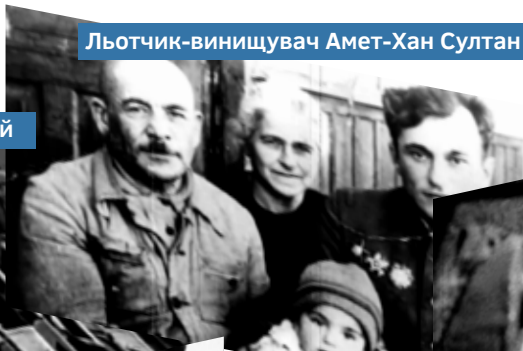

Вічна слава героям

Серія роликів Олеся Саніна розповідає про українців, які в лавах Об'єднаних націй перемогли агресора.

Льотчик-винищувач Амет-Хан Султан

Україна у Другій світовій

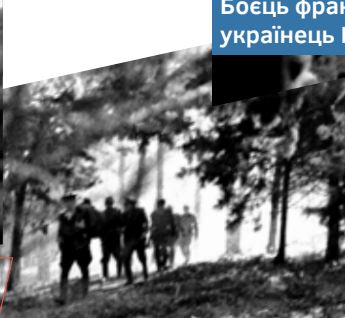
Боець армії США Майкл Стренк

Боець французького руху опору, українець Петро Дмитрук із Канади

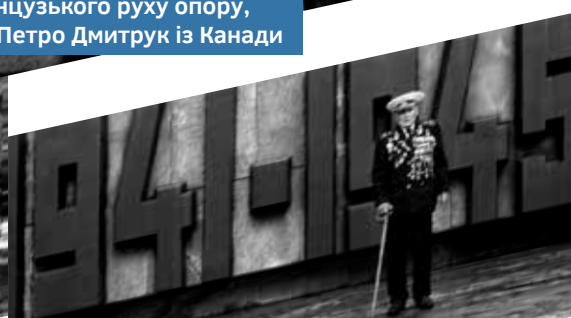

Розвідник Євген Березняк

Кулеметниця УПА Галина Кузьменко-«Надя»

Ветеран Іван Залужний

Листи на війну

Ще один проект Олеся Саніна демонструє тяглість військової традиції з часів Другої світової і донині. У роликах використано фрагменти справжніх листів на фронт, написаних у 1941–1942 роках, а також відео бойових дій під час Другої світової та сучасної російсько-української воєн.

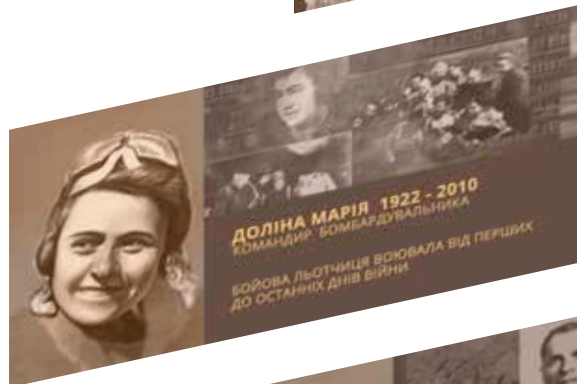
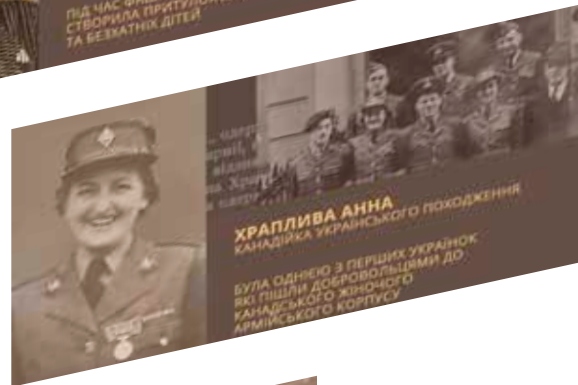
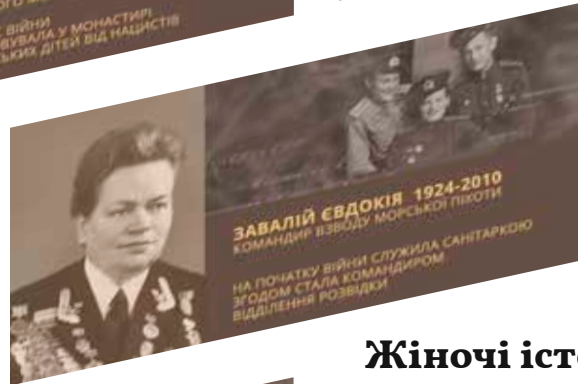
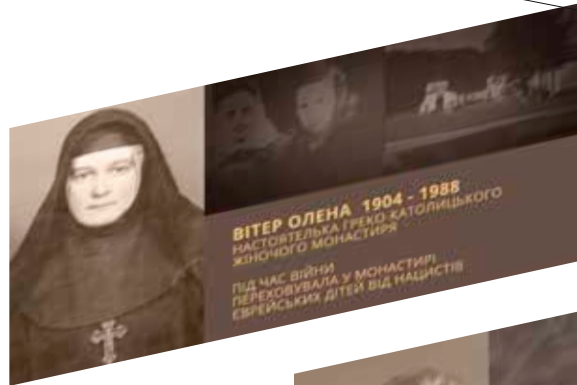

День перемоги людських цінностей

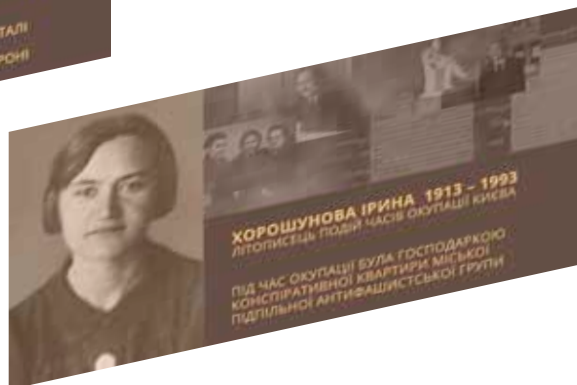
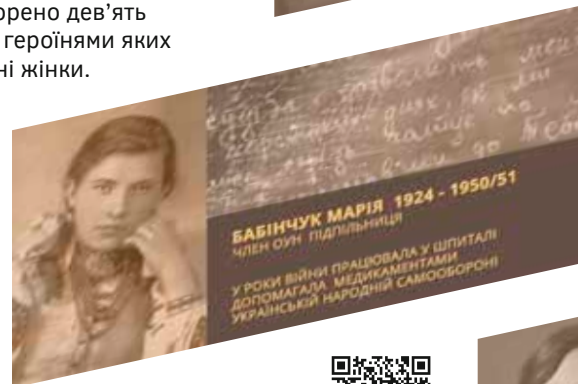
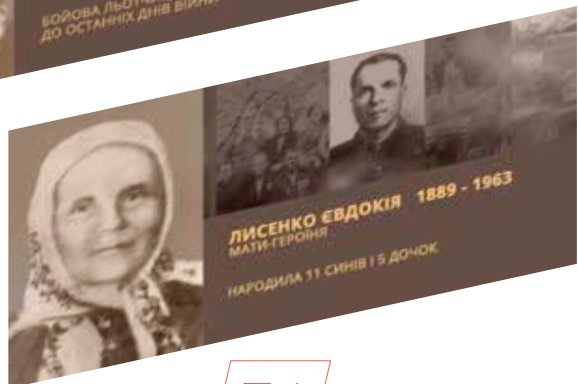
Серія роликів пропонує погляд на війну крізь призму загальнолюдських цінностей, що за них воювали українці в часи Другої світової. Це — улюблена дитяча іграшка, хустинка коханої, мамина вишня...

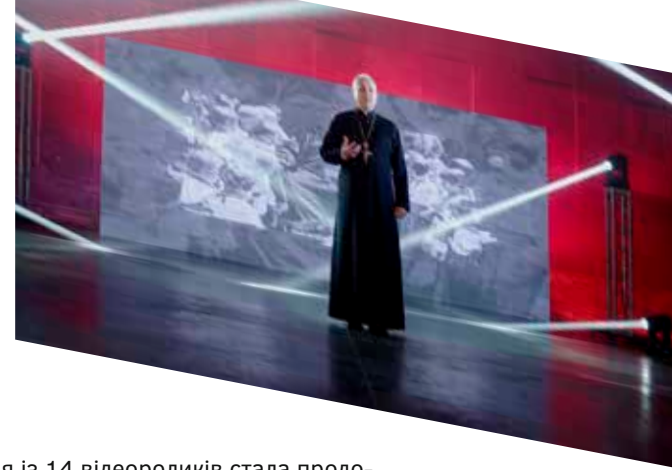
Жіночі історії Другої світової

У рамках однойменного проєкту було створено дев'ять відеороликів, героїнями яких стали такі різні жінки.

Українці в лавах Об'єднаних націй перемогли агресора

Серія із 14 відеороликів стала продовженням однойменної виставки: про українців, які в лавах Об'єднаних націй перемогли агресора, розповідають воїни АТО, громадські діячі, священнослужитель, сучасні політ'язні.

Про митрополита **Андрея Шептицького** розповідає священник Роман Небожук.

Про **Гната Юру** розповідає актор театру ім. Франка **Анатолій Гнатюк**.

Про **Олексія Береста** розповідає **Іван Журавльов**, який піднімав прапор України над Слов'янськом.

Про **Ніла Хасевича** розповідає ветеран АТО **Василь Мельник**.

Про **Анну Храпливу** розповідає дружина українського офіцера **Юлія Головашенко**.

Про **Олександра Мещанінова** розповідає військовий лікар **Максим Циганок**.

Про **Олену Вітер** розповідає військовий лікар **Віктор Беліловець**.

Про **Василя Порика** розповідає активіст кримського спротиву **Геннадій Афанасєв**.

Про **Григорія Кулішенка** розповідає військовий журналіст **Олександр Шульман**.

Про **Амет-Хана Султана** розповідає програмний директор Кримського дому **Алім Алієв**.

Про **Ігоря Побірченка** розповідає танкіст **Ярослав Сидоров**.

Про **Майкла Стренка** розповідає **Влад Волошин**, учасник операції зі звільнення Слов'янська.

Про **Йосипа Романіва** розповідає офіцер **Юрій Кочевенко**.

Про **Людмилу Павличенку** розповідає снайпер **Дмитро Лисенко**.

Ми є, тому що їх немає

У відеоролику режисера Євгена Співака діти читають вірш, присвячений українським захисникам: «Ми є, тому що їх немає». Ролик приурочено до Дня пам'яті і примирення.

Ніколи знову

Два відеоролики Олеса Саніна й Андрія Антононюка передають суху статистику Другої світової. 10 мільйонів вбитих. Понад 50% з них - мирне населення. Загалом у війну було втягнуто 61 країну — це 80% населення планети. Загальна кількість жертв — 60 мільйонів.

Цифри війни

У цих роликах Санін та Антононюк продовжують розвивати тему. Проти нацизму об'єдналося 70% людства. У лавах Об'єднаних націй з нацизмом боролися 7 мільйонів українців. У глобальному воєнному конфлікті вони проявили героїзм та заплатили неймовірно високу ціну.

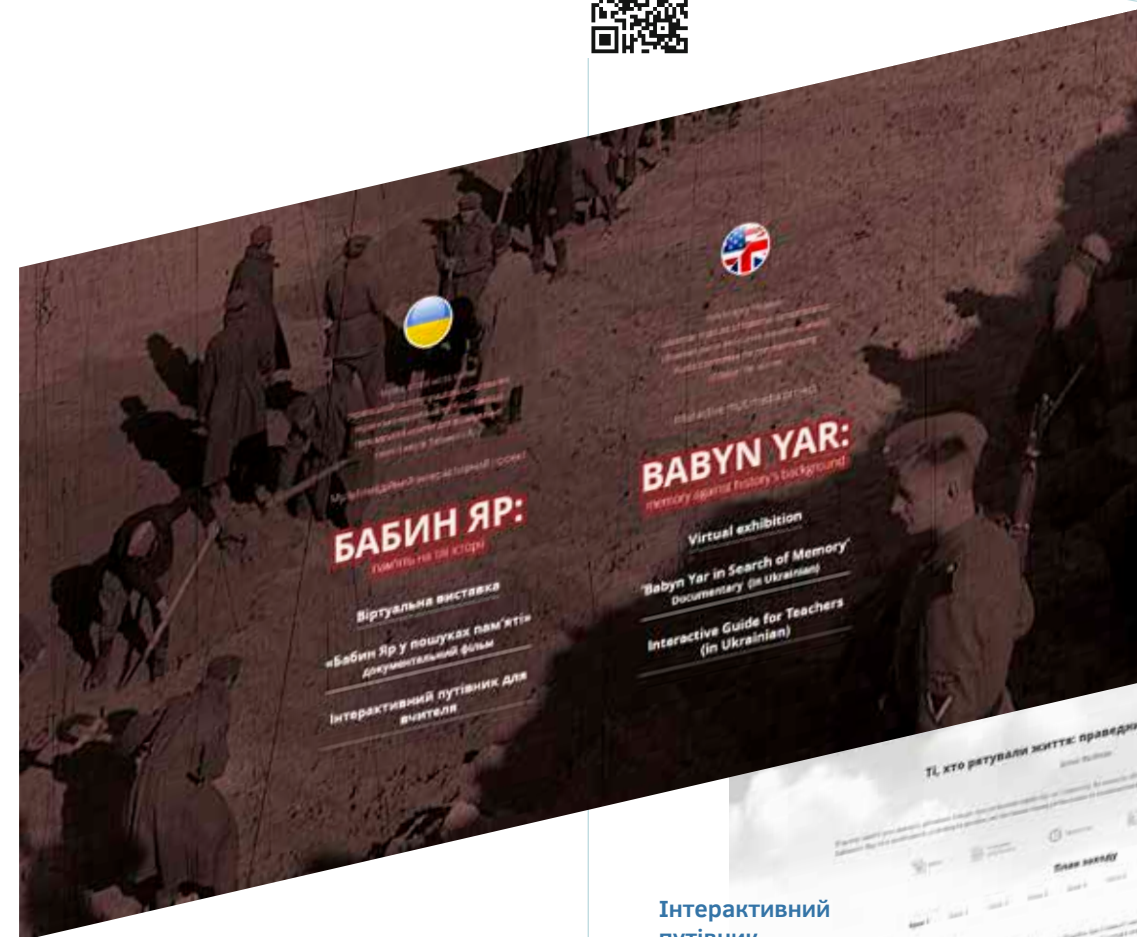

Зроби мак пам'яті

Співачка й телеведуча Марія Бурмака розповідає в ролику, як самостійно зробити квітку маку — символ Дня пам'яті і примирення.

БАБИН ЯР

Бабин Яр: Пам'ять на тлі історії

Мультимедійний інтерактивний проєкт присвячено пошуку шляхів збереження пам'яті про Бабин Яр. Проєкт об'єднав віртуальну виставку, документальний фільм та Інтерактивний путівник для вчителя. Допоможе проводити інтерактивні уроки, виховні заходи, досліджувати особливості місцевої історії та пам'яті про Другу світову війну, розвивати критичне мислення та цікавість до історії, захочувати вшанування пам'яті жертв Голокосту та інших жертв нацистських злочинів часів Другої світової війни.

**Інтерактивний
путівник
для вчителя**

містить навчально-методичні розробки шкільних занять на основі однойменної віртуальної виставки та документального фільму «Бабин Яр у пошуках пам'яті». Подано практичні заняття, що покликані допомогти вчителю організувати

з учнями обговорення питань, пов'язаних із історичною пам'яттю, зокрема, про Бабин Яр. Містить спеціальний модуль-конструктор занять, який дозволяє адаптувати заняття, створювати нові плани заходів та ділитися ними з колегами.

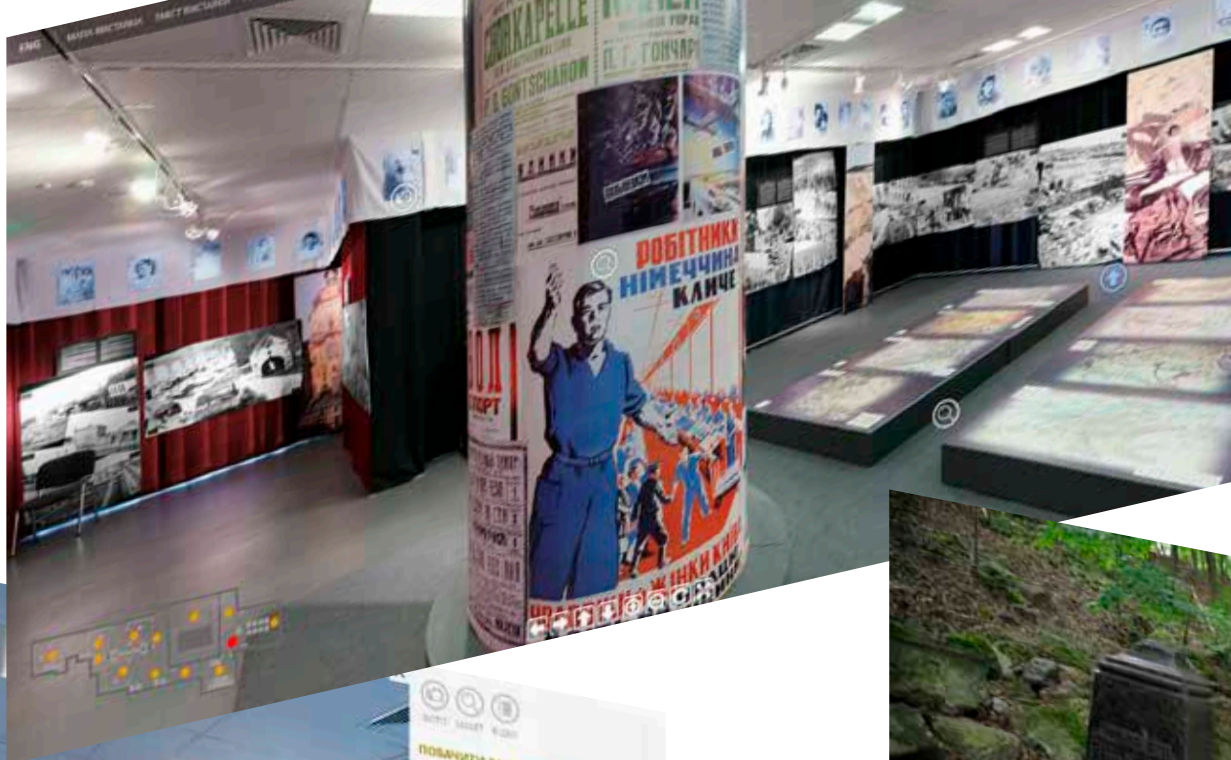
ВИСТАВКИ

Бабин Яр: Пам'ять на тлі історії

En

Віртуальну виставку створено за матеріалами мультимедійної експозиції в Музеї історії м. Києва до 75-ї річниці трагедії Бабиного Яру. Упродовж двох років німецької окупації Києва, до листопада 1943-го, тут розстріляли щонайменше 100 тис. людей, понад дві третини з яких були євреями.

ВІДЕО

Бабин Яр у пошуках пам'яті

Документальний фільм Віталія Нахмановича та Володимира Чепеля порушує проблему увічнення пам'яті загиблих у Бабиному Яру та збереження історичної пам'яті про ті події.

ПОСАНУТИ ЗА ЗЕМЛЕЮ ЛІС

Бабин Яр є скандалом Багачих історії. Ми розраховуємо, що на сьогоднішній день кількість оприлюднених історій пов'язаних з Бабином Яром становить приблизно 100 тисяч. Це означає, що кожен український громадянин має право знати про Бабин Яр. Але на жаль, це не означає, що кожен український громадянин має право знати про Бабин Яр. Це означає, що кожен український громадянин має право знати про Бабин Яр. Це означає, що кожен український громадянин має право знати про Бабин Яр.

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ

21 банер виставки розповідає, як за останні сто років Україна і Польща пройшли приблизно однаковий шлях: визволення від імперського поневолення та відродження своєї національної держави, гніт нацистського та комуністичного тоталітаризмів, і, врешті, відновлення державності після краху комунізму. Дозволяє по-новому подивитися на відносини наших держав, звільнивши їх від зайвих емоцій та історичних міфів. Ця виставка — не історія сусідства двох держав, а фрагменти, через які прозирає історія, це співставлення, що ілюструє нашу близькість (навіть на рівні родин) і подібність, але й окремість та самотність.

100 років сусідства: Україна і Польща

КНИГИ

В основу каталогу лягли матеріали однойменної виставки. Брошура містить цікаву інформацію про історичні паралелі в розвитку держав, відомих особистостей, які прислужилися обом народам та налагодженню порозуміння між ними.

БОРОТЬБА ЗА СВОБОДУ

XX століття важким катком пройшло по Україні. Війни, голод, тоталітарні режими, які намагалися в першу чергу зламати дух, перетворити українців на рабів системи, зректися мови, традицій, пам'яті. Але завжди знаходилися люди, які мали, за словами Василя Стуса, ген «прямосяння», які не боялися говорити правду, які зі зброєю в руках боронили свою землю і своє право бути українцем. Ця боротьба триває і нині. Інформація про таких людей і такі події — у цьому розділі.

ПЛАКАТИ

Воїни. Історія українського війська

24 постери формату А1 із фото реконструкторів у воїнських обладунках і одностроях воїнів Давньої Русі, Великого князівства Литовського, Війська Запорозького, Українських січових стрільців, війська доби Української державності 1917–1921 років, Карпатської Січі, Української

повстанської армії, сучасних ЗСУ. До кожного подано відомості про тогочасну військову організацію, чисельність, озброєння, роди війська, воєнне мистецтво, участь у битвах. Проект також існує у форматі 26 інтернет-постерів із текстовими супроводами.

ТИСЯЧОЛІТТЯ ДЕРЖАВНОСТІ

20 розповідей про історію військових формувань на теренах України від часів Русі до сьогодення. Експозиція дає змогу зазирнути в минуле та подивитися, якими були однострої та зброя українських воїнів у різні історичні епохи.

ВИСТАВКИ

86

Реєстрові козаки, Річ Посполита, початок XVII ст.

Верховним воєначальником козаків був гетьман. До його найближчого належали писар, осавул і бунчужний. Нижче за рангом йшли полковники сотники й десятники. Усі посади були виборні. Також для управління і наві за порядком під час бою у козаків існував інститут «товаришів». Товариш – старий козак, ветеран – становив кістяк десятки. Він був опорою молодих і менш досвідчених воїнів. Це давало можливість уникати під час безладу та збільшувало мобільність кожного козака.

Світлина: © Артем Степан, 2013 © Микола Білошанський, 2013

Брошура є доповненням до постерів і розповідає про тактику, склад війська, особливості військової справи в різні періоди української історії. Усі 10 тисяч накладу було передано Міністерству оборони України для поширення у військових частинах.

pdf

КНИЖКИ

ІНФОГРАФІКА

1000-ліття державності

До 25-річчя Незалежності України УІНП спільно з Ukraine Crisis Media Center підготував інфографіку про спадкоємність сучасної України від Русі та Козацької держави й до періоду Української революції 1917–1921 років та сьогодення. Інфографіка наголошує на тягlostі традиції українського державотворення протягом тисячі років.

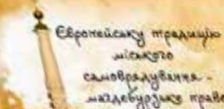
від Русі:

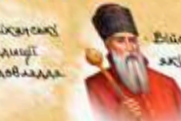
Назву «Україна», що вперше згадується в Київській літописі в 1187 році

від Галицько-Волинської держави:

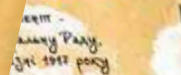
від Великого Князівства Литовського:

від козацької держави — Війська Запорозького:

від Української Соціалістичної держави:

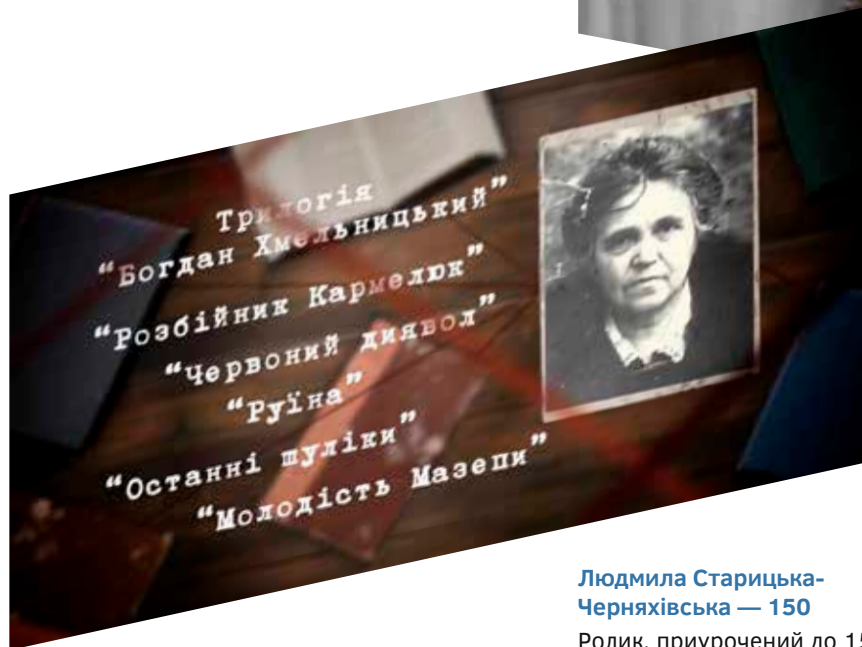
Соборність – об'єднання українських земель в єдиній незалежній державі

від Української Соціалістичної Республіки:

Люди епохи

З нагоди ювілеїв відомих історичних особистостей УІНП розпочав проєкт із біографічних роликів.

Людмила Старицька-Черняхівська — 150

Ролик, приурочений до 150-річчя репресованої більшовиками письменниці та громадської діячки, розповідає про основні моменти її життя, її думки та прагнення, які не зламали ні російський царський режим, ні більшовицько-радянський.

Євген Сверстюк — 90

Ролик, приурочений до 90-річчя з дня народження дисидента, філософа та літературознавця, одного з фундаторів ініціативи «1 грудня», розповідає про головні віхи його життя та діяльності.

Симон Петлюра — 140

Головний отаман Дієвої армії УНР постає як творець українського війська. І бійці сучасних Збройних сил України, які нині продовжують цю боротьбу, віддають йому військову шану. У роликую знялися реальні ветерани сучасної російсько-української війни та

Ярослав Мудрий — 1000 років правління

Ярослав Мудрий зійшов на київський престол 1019 року. Він правив 35 років, і вони були «золотими» для Києва та для всієї Русі. За Ярослава Мудрого було укладено перший писаний збір законів — «Руську правду», розквітли будівництво, освіта та літописання. Русь стала сильною християнською державою, розширила дипломатичні зв'язки з провідними державами Європи.

Іван Мазепа — 380

У ролику наголошено передусім на заслугах гетьмана в розвитку освіти, культури, на його волелюбності, що досі надихає поетів, художників, композиторів у всьому світі.

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА

ВИСТАВКИ

На 20 банерах висвітлено історичні передумови проголошення Карпатської України, хронологію розгортання подій, розповідається про їхніх учасників, міжнародну реакцію на появу Карпатоукраїнської держави, а також — спробу викреслити цю сторінку з історії Закарпаття в радянські часи. Виставку приурочено до 80-річчя проголошення Карпатської України

КНИЖКИ

Наша земля проголошує — вона була, є і хоче бути українською

В основу брошури лягли матеріали однойменної виставки. Видання знайомить із історичними передумовами проголошення Карпатської України, хронологією подій та їхніми історичними діями.

Ролик до 80-річчя Карпатської України наголошує на традиції боротьби за свободу від подій березня 1939 року до сьогодення. У зйомках взяли участь ветерани сучасної російсько-української війни, члени Всеукраїнського об'єднання учасників бойових дій та волонтерів АТО.

ВІДЕО

УПА

ЄВРОПА ПРОТИ КОМУНІЗМУ

Боротьба з промосковськими режимами тривала від Балтійського до Чорного моря.

Литва

Вісхманія

Румунія

Польща

Латвія

Валонія

СЛІД В ІСТОРІЇ

Можливо, дехто з майбутніх критиків нашої боротьби засудуватиме її, мовляв, забагато жертв вона потягла за собою. Та цим критикам я відповім коротко: свобода – це такий скарб, що навіть найбільші жертви – не завеликі.

Михайло Духнович – «Морське Високо», 1951 р.

ВИСТАВКИ

Проти Голіафа

свобода починається по той бік відчаю

Ілля Оберишин

свобода починається по той бік відчаю

ПРОТИ ГОЛІАФА

94

ПРОТИ ГОЛІАФА

свобода починається по той бік відчаю

Василь Галаса

«ТАМ, ДЕСЬ ДАЛЕКО НА ВОЛИНІ...»: ПОЧАТОК ЗБРОЙНОГО ПОВСТАННЯ

Перший бій УПА — бій проти нацистів. 7 лютого 1943 року повстанці атакували німецький гарнізон у Володимирці. Напади частини, згодом УПА захоплювала і утримувала районні центри.

КНИЖКИ

В основу брошури лягли матеріали однойменної виставки. Видання знайомить з основними етапами спротиву УПА нацистському та радянському тоталітарним режимам.

УПА — відповідь нескореного народу

Гра фокусує увагу на боротьбі УПА проти нацистів і каральних підрозділів НКВД. До комплекту входить також посібник, який розповідає про історію створення УПА, її головних історичних персонажів та боротьбу, що тривала понад два десятиліття. Гра дає можливість дітям і підліткам відчути себе повстанськими командирами. До її розробки та випуску долучилися Центр дослідження визвольного руху, Український кризовий медіа-центр та Юрій Смертига.

ІГРИ

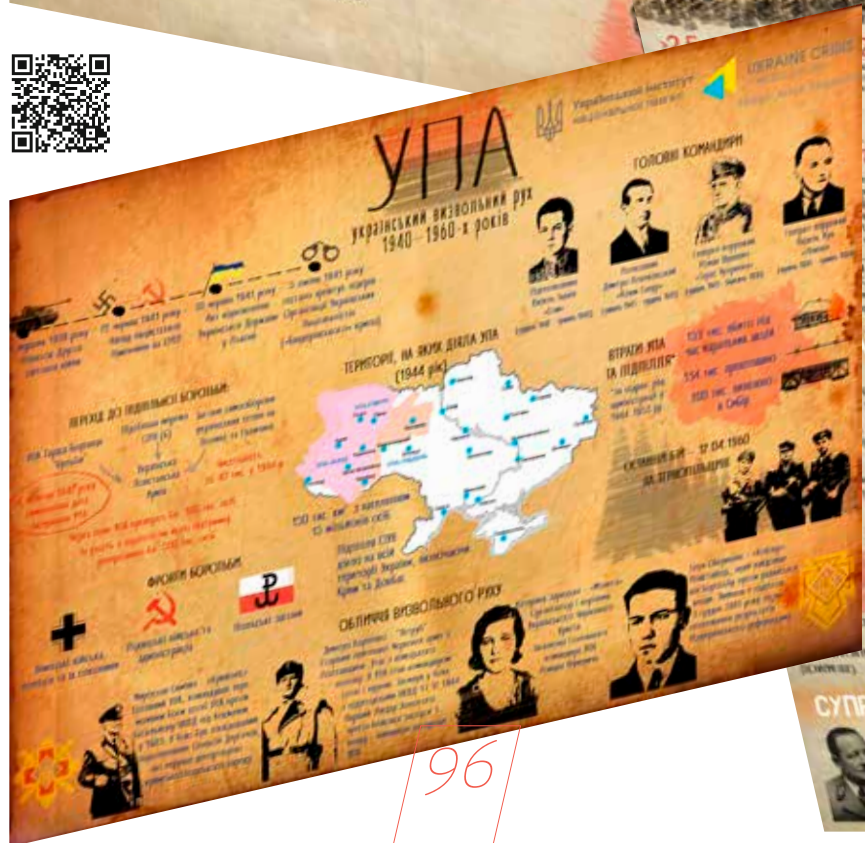
УПА

Чотири банери інфографіки розповідають про головні етапи розгортання діяльності УПА, її внесок у боротьбу з нацизмом, зокрема про десять найбільших боїв, та підтвердження антинацистської боротьби УПА як із боку німців, так і з боку червоних партизанів.

За що боролася УПА?

14-хвилинна відеолекція створена за матеріалами виставки «УПА — відповідь нескореного народу» та побудована на основі шкільної програми. У ній висвітлено причини виникнення УПА, методи боротьби, розповідається про головних діячів повстанського руху. Використано світлини архівів Служби безпеки України та Центру досліджень визвольного руху, а також реконструкції боїв із фільму Тараса Химича «Хроніка УПА». Диктор: Володимир В'ятрович.

До 75-річчя бою під Гурбами

Ролик про найбільший бій УПА з «енкаведистами», що відбувся у квітні 1944 року в Кременецьких лісах. У ролик знявся останній живий учасник того бою — 94-річний Василь Кирилюк, а також доброволець батальйону ім. Кульчицького, учасник АТО в 2014–2016 роках Володимир Баланович і пластун станиці Здолбунів Данило Бойкович.

ЛЮДИ СВОБОДИ

ЛЮДИ СВОБОДИ

Пам'ятайте: чим вище попит, тим нижча ціна, яку потрібно платити за свободу
Степан Анд.

Йосип Сліпий
1893-1904

Цього молодого вільного українця вбили в Росії за те, що він хотів бути українцем. Його пам'ятають як Героя Небесної Сотні.

Алла Горська
1929-1970

Вона була першою жінкою-генералом в Україні. Її праця була важливою для незалежності України.

Василь Стус
1930-1903

Василь Стус був українським поетом, філософом і політиком. Він був одним з найвідоміших українських дисидентів.

Проект розповідає про 26 осіб, які своєю працею чи боротьбою у минулому столітті зробили можливим відновлення незалежності України. Вони дуже різні — поети і політики, військові і музиканти, науковці й художники. Жоден із них не мав можливості реалізувати свій потенціал на повну потужність. Але саме завдяки таким людям свобода стала реальністю для нас, і кожен з нас отримав можливість вільно реалізувати свій потенціал. Серед героїв виставки: Ніл Хасевич, Михайло Сорока, Лесь Курбас, Василь Липківський, Йосип Сліпий, Алла Горська, Володимир Івасюк та інші. А також — наймолодший Герой Небесної Сотні Назар Войтович. Проект приурочено до 25-ї річниці відновлення Незалежності України

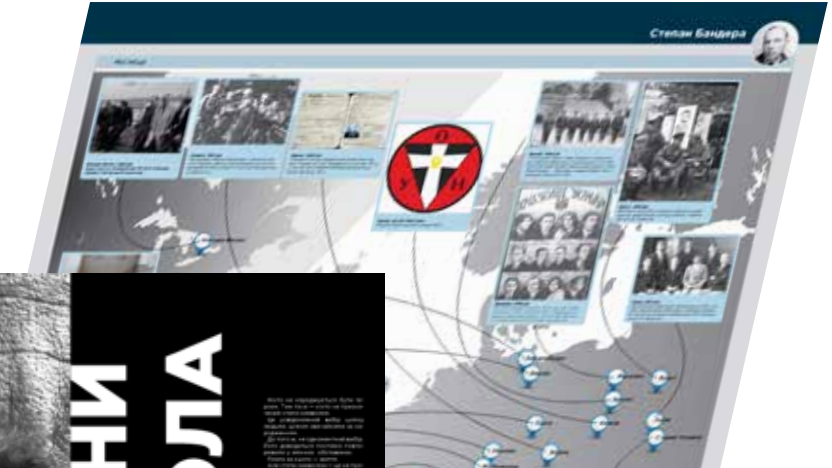

Фактор свободи

Виставка розповідає про трьох українців, чиїми іменами називали цілий народ — Івана Мазепу, Симона Петлюру та Степана Бандеру. Усіх їх єднає ідея свободи, яку вони прагнули здобути для свого народу. У них був один і той же ворог, лише в різних трансформаціях — Російська імперія та радянська тоталітарна держава. У протистоянні з Росією імена цих діячів стали символом для свого народу і тавром для його ворогів.

Автори виставки намагалися уявити, який вигляд могли би мати профілі фейсбук-акаунтів Мазепи, Петлюри, Бандери, які місця показала би їхня гугл-мапа, кого б вони зафрендили, якими були світло та тіні їхніх ключових рішень.

ФАКТОР СВОБОДИ

МАЗЕПА

ПЕТЛЮРА

БАНДЕРА

мазепинці петлюрівці бандерівці

100

Петлюра

Бандера

ВІД ЛЮДИНИ ДО СИМВОЛА

СВІТЛО І ТІНІ КЛЮЧОВИХ РІШЕНЬ

- Заснування Української соціал-демократичної робітничої партії
- Тероризм українського війська
- Акт Зброя УНР і ЗУНР
- Валківський договір УНР і Польщі
- Другий Закарпатський похід

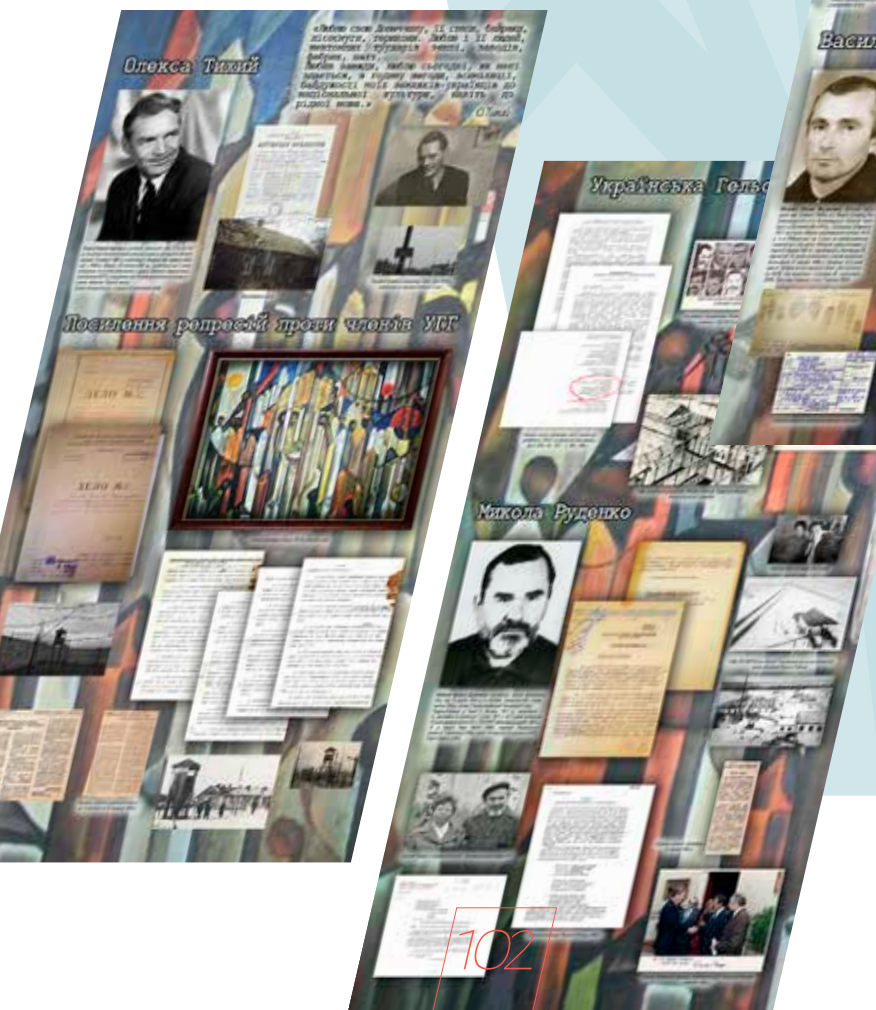

ВИСТАВКИ

В'язні сумління

21 фотодокументальний стенд розповідає про історію українського правозахисного руху 1970–1980-х років. Тут можна знайти документи й фотографії з особистих архівів членів Української гельсінської групи і фондів Музею шістдесятництва. Фотодокументальні стенди містять інформацію про засновників і членів УГГ, їхню діяльність і репресії проти них, а також про міжнародну підтримку правозахисного руху в Україні.

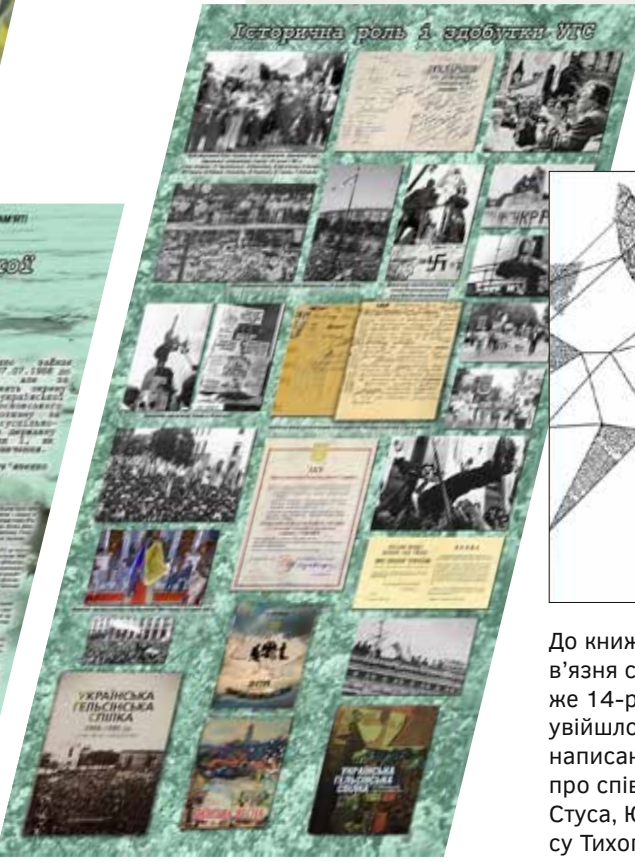

Василь Овсієнко

Над виставкою працювали: член УГГ, політв'язень, публіцист, історик дисидентського руху Василь Овсієнко і старший науковий співробітник Музею шістдесятництва Олена Лодзинська.

Творці української державності. До 30-річчя заснування УГС

В основу експозиції лягли фото із особистих збірань учасників УГС, а також документи із архівів тодішнього КГБ та ЦДАГО. Окремі розділи присвячено діяльності Українського культурологічного клубу й інших патріотичних організацій, що були передвісниками УГС, історичним процесам кінця 1980-х — початку 1990-х років, що завершилися ухваленням Акта проголошення незалежності України, діяльності регіональних підрозділів УГС у Галичині, на Півдні, Сході та в центральних областях України.

До книжки колишнього в'язня сумління з майже 14-річним «стажем» увійшли півсотні статей, написаних за 20 років, — про співкамерників Василя Стуса, Юрія Литвина, Олексу Тихого, Валерія Марченка, Левка Лук'яненка, про в'язнів сумління Оксану Мешко, Миколу Руденку, Петра Григорен-

Василь Овсієнко Світло людей

ка, Євгена Сверстюка та інших видатних осіб. Як сумлінний історик, автор пропонує інформацію про репресії 1920–1980 років, дає яскраві оцінки своїм сучасникам — друзям і ворогам. Видання розраховане на всіх, хто цікавиться рухом опору і правозахисним рухом в Україні.

КНИЖКИ

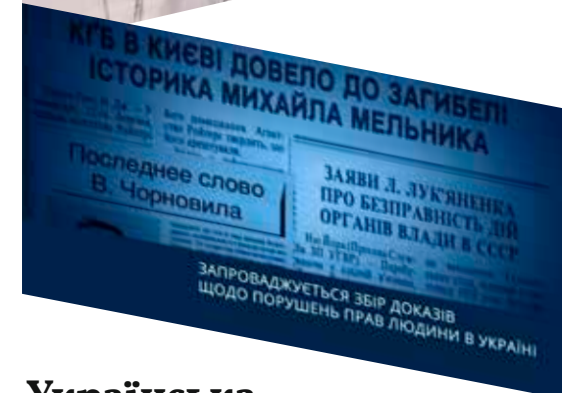

Досвід першого на вітчизні і Європі

Люди свободи

До серії увійшли 19 відеороликів, створених на основі однойменної виставки. Героями стали відомі історичні постаті.

Українська гельсінська група. Як усе починалося

Ролик, створений на основі матеріалів виставки «Творці української державності. До 30-річчя заснування УГС», розповідає про дисидентський рух початку 1960-х, ключові фігури та створення УГГ.

УСНА ІСТОРІЯ

Майдан: усна історія

Метою цього проекту є збір відео та аудіосвідчень про події, що сталися взимку 2013–2014 років. Перші 143 спогади про Революцію Гідності в рамках проекту було записано в березні–квітні 2014-го безпосередньо на Майдані, здебільшого в аудіоформаті. З літа того року працівники УІНП розпочали записи на відеокамеру. Тим, що найбільше вразило й запам'яталось, мали змогу поділитися люди різного віку й занять із усіх регіонів України. На кінець 2018 року в рамках проекту зібрано понад 1200 інтерв'ю. Частина з них увійшла до чотирьох збірників, що видав УІНП.

epub

pdf

Майдан: усна історія

Майдан від першої особи. Мистецтво на барикадах

Це спогади митців, більшість із яких не лише брали активну участь у Революції Гідності, а й фіксували все, що відбувалося, у своїх мистецьких творах та проєктах. Збірка побачила світ 2016 року.

Майдан від першої особи. Регіональний вимір, ч. 1

Масовими акціями протестів під час Революції Гідності було охоплено багато міст і сіл країни, тож цей збірник спогадів — про події Майдану в регіонах. Щоб книжка не вийшла надміру громіздкою, адже мала складатися з 25 розділів — за кількістю регіонів, вирішено формувати кожен розділ з приблизно однаковим обсягом матеріалу. Залежно від того, скільки осередків в області займалися збором спогадів, кількість інтерв'ю у

кожному розділі варіювалася — від 8 до 12. Відбір спогадів здійснювали інтерв'юери. Добиралися оповіді найбільш змістовні та цікаві, при цьому також було важливо, щоб їх автори по змозі представляли різні середовища протестного руху. У збірнику розділи подано за назвами областей, розташованими в алфавітному порядку. До першої частини увійшли регіони від Автономної Республіки Крим до Луганської області.

mobi

epub

pdf

epub

pdf

Майдан від першої особи. Регіональний вимір, ч. 2

До цього випуску, що складається з двох частин, увійшло 415 інтерв'ю (відео- або аудіо), записаних в 22 обласних центрах та 5 містах — Дрогобичі, Теревовлі, Умані, Кривому Розі, Бердичеві. Спогади про події, що відбувалися

в Криму та на окупованих територіях Луганської та Донецької областей, було записано безпосередньо в Інституті. До проєкту долучилися місцеві науковці, викладачі, музейники та архівні працівники.

epub

pdf

Усна історія російсько-української війни

Видавничий проєкт було започатковано 2015 року спільно з Запорізьким національним університетом та Запорізькою обласною державною адміністрацією. У його рамках наразі записано спогади 55 учасників російсько-української війни та видано чотири книги із серії «Усна історія російсько-української війни». Збір інтерв'ю триває.

Усна історія російсько-української війни (2014–2018 роки). Випуск 3

У третьому збірнику вміщено інтерв'ю людей, які належать до різних цільових груп: десантник, артилерист, військовий медик, рятувальник, переселенці. Укладачі дотримуються засади «показувати історію як вона є». Цей збірник, як і вся серія, — квінтесенція «окопної правди» людей, які ризикують власним життям.

Усна історія російсько-української війни (2014–2015 років). Випуск 1

Це перше видання в рамках масштабного проєкту, мета якого — виокремити із величезного потоку інформації й зафіксувати справжню хроніку подій на фронті новітньої російсько-української війни. До книги увійшли понад 40 інтерв'ю із військовими, прикордонниками, волонтерами.

epub

pdf

Усна історія російсько-української війни (2014–2018 роки). Випуск 2

Сюди ввійшли спогади бійців 55-ї окремої бригади Збройних сил України — найбільшого з'єднання, що базується в Запоріжжі. У спогадах, зокрема, розповідається про специфіку участі у війні артилерійських підрозділів. Інтерв'ю доповнено світлинами із зони бойових дій.

epub

pdf

Усна історія російсько-української війни (2014–2018 роки). Випуск 4

До книги увійшли розповіді бійців українських добровольчих формувань. Через їхні спогади розкриваються обставини виникнення батальйонів «Донбас», «Айдар», полку «Азов», Добровольчого українського корпусу «Правий сектор», батальйонів територіальної оборони. Книжка дає можливість зрозуміти філософію та мотивацію людей, які добровільно пішли захищати свою землю.

epub

pdf

45 історій Революції Гідності

У цих спогадах очевидців та учасників подій представлено структуру Майдану та масштаби його самоорганізації. 45 осіб, які про це розповідають, — студенти і підприємці, представники Самооборони Майдану і його духовна варта, автомайданівці, волонтери, журналісти, митці, правозахисники, політики.

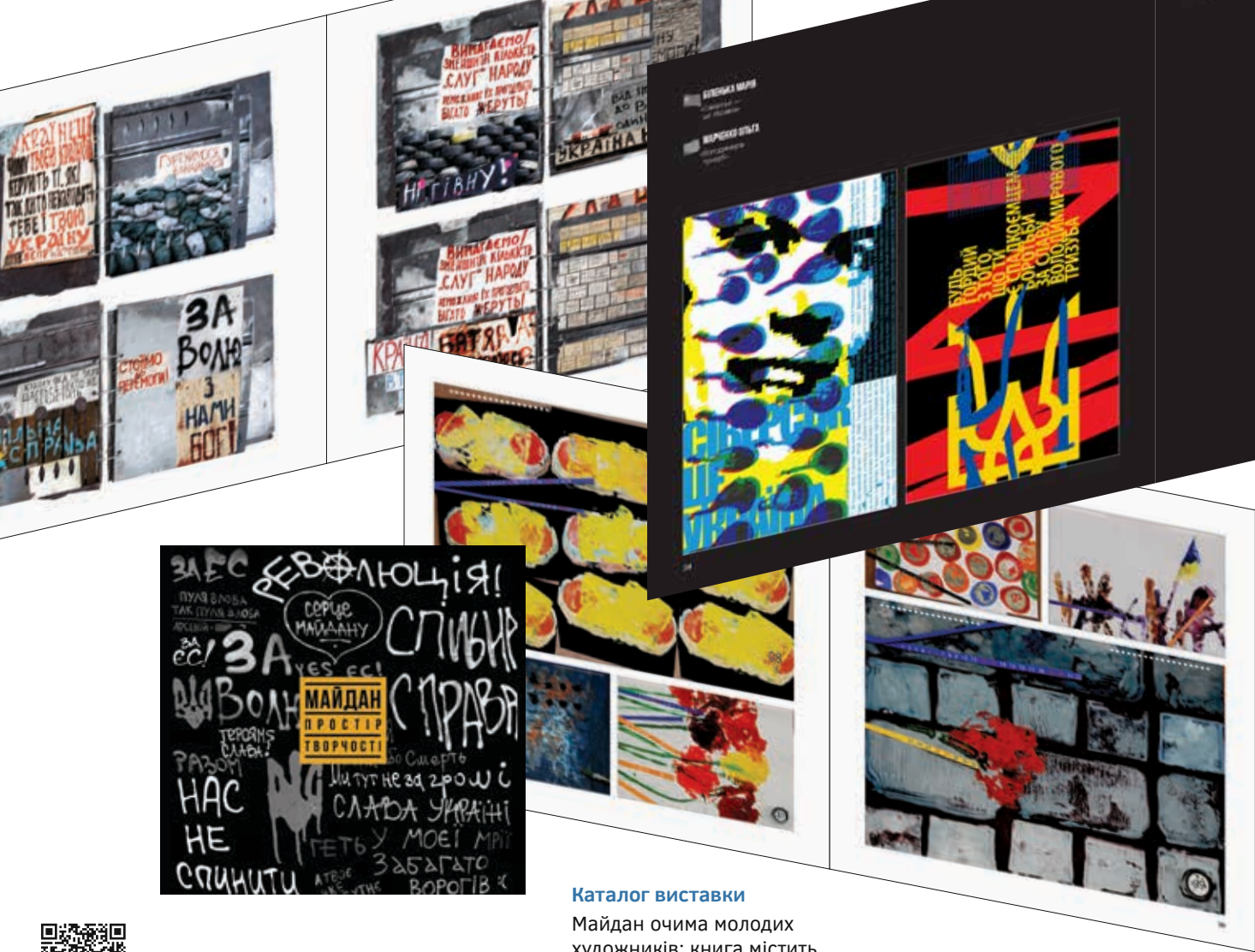
mobi

pdf

Під час Революції столиця перебувала в центрі суспільної уваги, а протестні рухи в областях — на її периферії. Заповнити цю прогалину та сформувати уявлення про Майдан як загальноукраїнське явище і покликаний збірник» Тетяна Привалко, координатор регіональних записів проєкту

Майдан. Простір творчості

Каталог виставки

Майдан очима молодих художників: книга містить 74 планшети дипломних і курсових робіт студентів-дизайнерів, створених під впливом Революції Гідності.

pdf

Ці батьки мені час від часу дзвонять, ми спілкуємося. Мама Андрія Байбуза, який загинув під час штурму «лісу», постійно розпитує, як він загинув: «Ну ти ж знаєш, як він загинув? А що він перед смертю казав? Який у нього голос був?» І ти розповідаєш їй надцятий раз про те, як він загинув, а вона потім запитусь знову. Вона дуже просить приїхати, а я не можу... Я ще не була на могилі жодного з наших хлопців. Не можу, просто не можу

Оксана Якубова

Дівчата зрізають коси

Спогади 25 жінок-воячок, які брали участь в російсько-українській війні у складі Збройних сил України та добровольчих підрозділів у 2014–2018 роках як стрілки, кулеметниці, медики, мінометниці, снайперки та ін., записала впродовж листопада 2017 — липня 2018-го воєнна кореспондентка Євгенія Подобна.

Книжка перемогла у Всеукраїнському рейтинзі «Книга року-2018» в номінації «Обрії» та в конкурсі «BookForum Best Book Award-2019» Львівського Форуму видавців у номінації «Війна на Донбасі, анексія Криму, переселенці».

epub

mobi

pdf

Жінки розповідають про бойові операції на Луганщині та Донеччині, про звільнення українських міст і сіл від окупантів, про побратимів, місцевих мешканців, воєнний побут, а також розмірковують про становище жінки в українському війську в різні періоди війни. Розповіді доповнено фотографіями із зони бойових дій.

ДОНБАС

Донбас: переPROчитання образу

На 20 банерах зроблено спробу деконструвати негативний медійний образ краю, створений російською пропагандою та актуалізований в українському суспільстві в умовах війни Росії проти України. Тут можна знайти інформацію про перші козацькі поселен-

ня на Донбасі, етнографічне різнобарв'я краю, боротьбу за незалежність України, місця масових репресій та протистояння КГБ. Загалом спростовуються російські і радянські міфи про особливий статус Донбасу як окремого анти-українського регіону.

Брошуру створено на основі матеріалів однойменної виставки. Представлено маловідомі матеріали з фондів Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Галузевого державного архіву СБУ, а також документи з Державного архіву Донецької області.

Донбас: переПРОчитання образу

«Донбас»: переПРОчитання образу

У ВОРОШИЛОВАРСЬКОМУ ОБКОМІ ПАРТІЇ «ВІДНОВЛЮВАЛИ» ІСТОРІЮ «МОЛОДОЇ ГВАРДІЇ»

Text and images related to the 'Young Guard' (Молодої Гвардії) in Voroshilovsk.

1918 2018

100-РІЧЧЯ З ЧАСУ ЗВІЛЬНЕННЯ КРИМУ І ДОНБАСУ ВІД БІЛЬШОВИКІВ

24 квітня українські війська визволили Сімферополь
29 квітня кораблі Чорноморського флоту підняли українські прапори (корпусу) Армії УНР
30 квітня встановлено кордон України з козацьким Доном

100-річчя звільнення Криму та Донбасу

Упродовж березня-квітня 1918 року українські підрозділи спільно із союзними німецькими й австро-угорськими військами звільнили територію Східної і Південної України від більшовиків. Про цю операцію розповідає ця інфографіка.

Схід і Південь України визволяли війська Запорозької дивізії (корпусу) Армії УНР під командуванням генерала Натієва. Наступ вели дві групи:

Кримська група
Командир Л. Болбочан
Основні частини групи:
2-й Запорозький піший полк імені Петра Болбочана
1-й Запорозький піший полк імені гайдмаків імені Костя Гордієнка - Вологод Петрів
Запорозький кінно-гірський гарматний дивізіон - Олександр Алмазов

Слов'янська група
Командир В. Сивевич
Основні частини групи:
1-й Запорозький піший полк імені Петра Дорошенка - Олександр Загородний
3-й Запорозький піший полк імені Богдана Хмельницького - Олександр Шалова
3-й Гайдмацький полк - Олександр Савелієв

ВИСТАВКИ

Вертаємо своє: до 5-річчя звільнення міст сходу України

Виставка на 15 банерах розповідає про ключові епізоди звільнення міст Донецької та Луганської областей у 2014 році в ході російсько-української війни, а також про бійців, які відзначилися в цих боях.

13.06.2014
Маріуполь
Донецька область, Сектор «М»

Під час Революції Гідності в Маріуполі сформувалися організовані групи громадян та професійні бойовики. Після втечі з України Зависимо українське Аптекарівку вступили проти української влади, а влітку підтримали проголошення так званої «ДНР». У квітні 2014 р. заплановані завоювати будівлю міської ради, а 9 травня здійснили збройний напад на міське управління МВС та інші об'єкти силових відомств. Для уникнення ескалації конфлікту 10 травня керівництво АТО вивело з Маріуполя Бійців Національної гвардії. 13 червня після ретельного планування сили АТО розпочали операцію з звільнення контролю над містом. Дієтними діями врятували Маріуполь, а також добровільним батальйоном та Національною гвардією увійшли в місто. Та, долучили систему саперника загоріддям, імідували ключові епізоди протести та

«...Пам'ятаю перший вихід – ВОГ із підземельним просто під ногами нашого бойця. Його тежко поранили експлозуючи з КамАЗів. Незважаючи на важкий поранок, місто, на щастя, врятували. «Давасотих», не було в заповіді. Були поранені відчувати переїзду, оскільки ми ні на кого, крім своїх...» На своєму побіганні в Бердянську ми приблизно відтворили перебіг міста, приблизно відбудували баракади, щоби яких мали розвідки. І почали відпрацювати рефлекторні моменти: як ходити, як кидати гранати, як захоплювати ватки... Тоді ми були фактично дилетантами. Готувалися сутю до цієї операції. Після вступу на захисті української і прилеглих до нього кварталів на вулиці Італійській бійці почали антажистися в машини, щоби вирушити далі, в аеропорт міста. «...» І тоді на балконах стали з'являтися перші жовто-блакитні прапори. Вже тоді Маріуполь здобував нас своєю проукраїнською позицією, хоча й не так сильно, як здобував кількома місяцями пізніше, у вересні. Тоді нас у місті було зовсім небагато. Лише ми й трохи бійців Національної - смішно для оборони! Але місцеві мешканці почали влаштовувати проукраїнські мітинги, масово заохували вступати до батальйону, підключилися до волонтерської роботи зі зміцнення оборони міста... Людей на наші заклички відзначалося просто море! Тоді мешканці фактично власними руками створили лінію оборони»

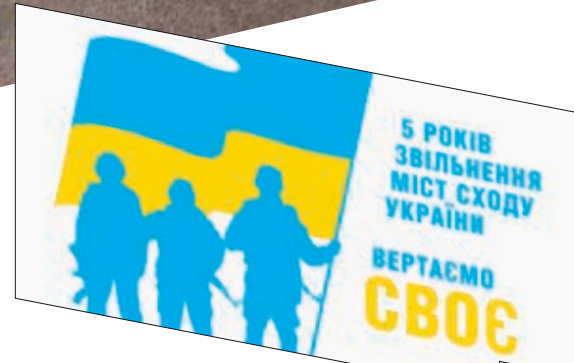
Рядовий Родіон Добродомов

1984 р.н., БПСМОП «Азов», Уродився в Києві, під час Революції Гідності був її активним учасником у складі «Атлантідину». З початком війни добровільно вступив у полк «Азов». 9 травня переросійській бойовики у групі «Мангуст» вийшли на міське управління МВС у Маріуполі, де заблокували на 3-у поверсі групу військовослужбовців та місцевих міліціонерів. З метою їхнього подальшого проту маріупольців, військових та «заповіді» розпочали прорив до управління МВС. Для спеціалізованого із «Омега», які замирили будівлю. Родіон Добродомов загинув під час цього бою, коли бійці «Азову» заходили в будівлю управління.

Того ж дня загинув начальник ДП Маріуполя Віктор Савица, інспектор патрульної служби Михайло Крисюченко, заступник командира 20-го батальйону територіальної оборони «Дніпропетровська» Сергій Демиденко, командир батальйону «Дніпро» Олег Білошаніт І борець Національної гвардії Володимир Шаленко.

Родіон Добродомов почесно похований на території «За мужність» в с. Ступки.

В травні 2015 року в Маріуполі на вулиці Героївської відкрито меморіальну дошку на честь міліціонерів і військовослужбовців, які загинули під час захисту Маріупольського міського управління міліції.

В основу соціальної реклами — білбордів, сітілайтів та метролайтів «Вертаємо своє» — лягла робота харківського художника Нікити Тітова.

РЕКЛАМА

16 фотографій кореспондентів УНІА «Укрінформ» розповідають про життя 5 міст сходу України — Маріуполя, Слов'янська, Краматорська, Бахмута, Мар'їнки, — що були звільнені у 2014 році українськими військовими від російських найманців.

На світлинах представлено техніку та спорядження української армії на початку війни, зруйновані російськими бойовиками будинки в деокупованих містах і знищені українськими військовими позиції найманців, обличчя військових.

2014. Початок російсько-української війни

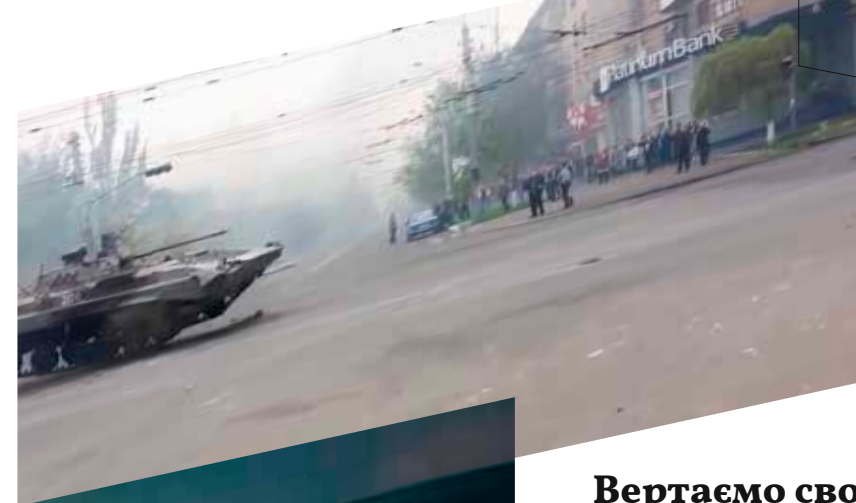
Видання розповідає про історичний контекст, передумови та особливості російсько-української війни, хронологію збройної агресії та боротьбу української армії. Також тут можна знайти основні українські та міжнародні нормативно-правові акти щодо збройної агресії РФ та короткий термінологічний словник.

Автори: Роман Кулик та Максим Майоров.

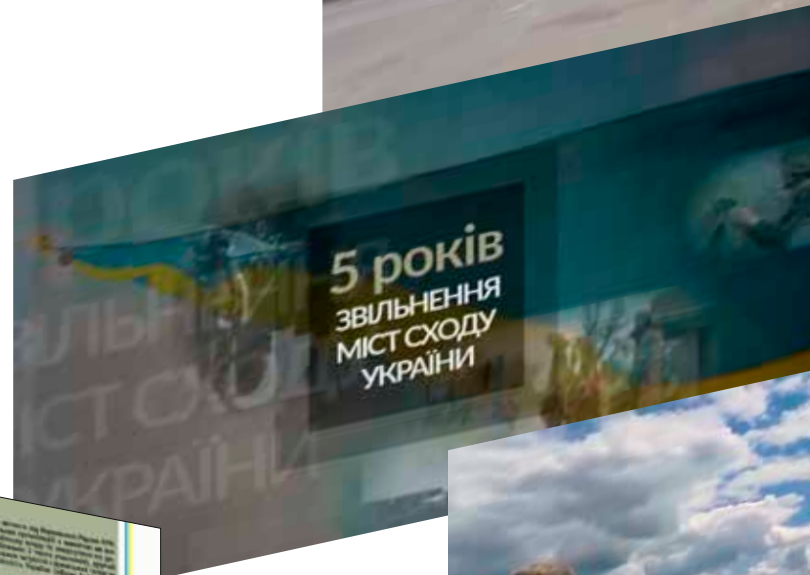
2014:
ПОЧАТОК
російсько-української війни

Роман Кулик
Максим Майоров

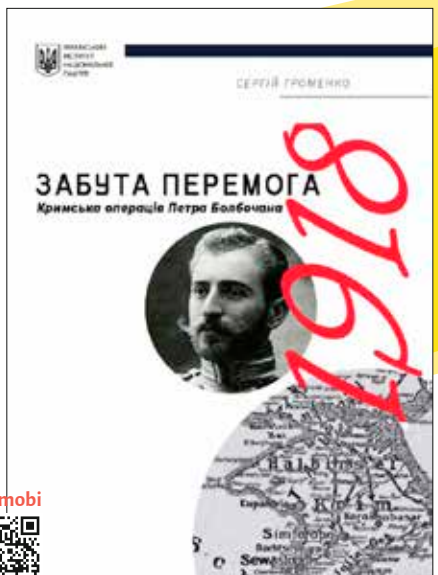

Вертаємо своє: до 5-річчя звільнення міст сходу України

Ролик «Вертаємо своє» розповідає про початок російської агресії, про російські плани розділення України, реалізації яких завадили українські збройні сили та добровольці, про хроніку звільнення українських міст. Атмосферу тих подій передають документальні кадри, зняті на передовій. У ролик використано відео, надане Військовим телебаченням України, а також кадри, що зняла режисерка ролика Діана Горда 2014 року.

КРИМ

Сергій Громенко Забута перемога. Кримська операція Петра Болбочана 1918 року

У квітні 1918 року Українська Народна Республіка зробила спробу включити до свого складу Кримський півострів, визволивши його від більшовиків. У книжці розповідається про трактування «кримської пробле-

ми» на світовій арені у березні 1917 — квітні 1918-го, про сили і плани сторін, про хід бойових дій на півострові та про втрачену можливість приєднати Крим до України сто років тому.

Наш Крим. Неросійські історії українського півострова

Міф про Крим як про «ісконно руську землю», що «завжди належала Росії», став наріжним каменем пропагандистської кампанії Москви як у переддень анексії півострова, так і сьогодні — задля виправдання своїх дій. Цей збірник історичної публіцистики спростовує тези російської пропаганди. Автори показують минуле півострова у всій його складності та різноманітності. Матеріали охоплюють період від становлення Кримського ханства й до відновлення української незалежності 1991 року.

Олена Халімон. Анна Андрієвська Люди «сірої зони»: свідки російської анексії Криму 2014 року

Як насправді Крим опинився під контролем Росії та чим це обернулося для його жителів? Які методи застосовують російські спецслужби та силовики щодо мирних громадян на півострові? Відповіді на ці та інші питання дають кримчани, які стали свід-

ками та жертвами російського військового захоплення півострова навесні 2014 року. Понад півсотні оповідей спростовують міфи про те, що анексія півострова була безкровна і що кримчани не намагалися чинити опір, а добровільно вибрали Росію.

THE FOREIGN-LANGUAGE
CATALOCUE OF PRODUCTS
ISSUED BY THE UKRAINIAN
INSTITUTE OF NATIONAL
REMEMBRANCE

EXHIBITION

Ukraine in 1932-1933. Genocide by Famine Exhibition

De
Fr
Es
Pt

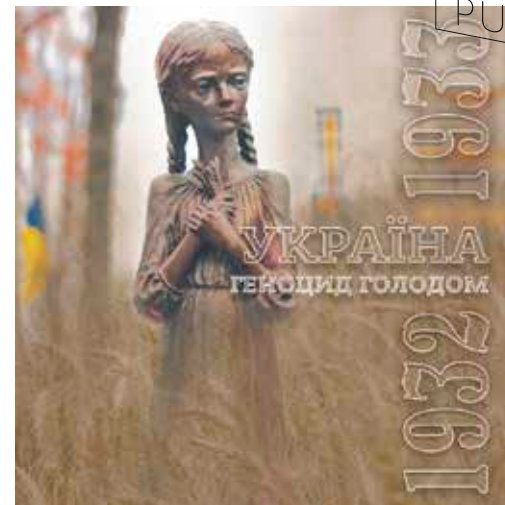

The exposition, presented on 15 themed banners, shares the story of the Holodomor, explaining why it was an act of genocide and why the global community must recognize it as such. The exhibition analyzes in detail the reasons and consequences of the Holodomor in Ukraine; tells about the influence of the Soviet propaganda, the resistance to genocide and manifestations of humanity, as well as remembrance of the tragedy in our time.

Ukraine in 1932-1933. Genocide by Famine

Es
Fr
De
EL
Ar

Materials of the Ukraine 1932-1933. Genocide by Famine exhibition formed the basis of the same-name booklet, which also contains chronicles of the Holodomor main stages — from the resolutions of the Communist party on the unreal norms of grain storage to Pavlo Postyshev's statement that 1933 became the year of "defeating nationalist counterrevolution."

PUBLISHING

HOLODOMOR

People of the Truth Exhibition

Es
Py

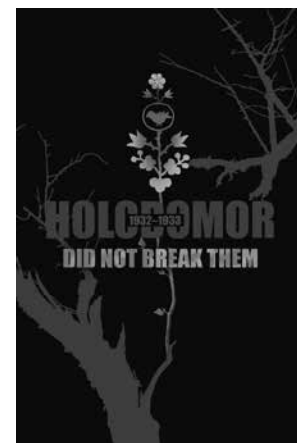

The 15-banner series tells about fearless exposers of the Holodomor truth even under life-threatening circumstances. Among such people are: American journalists William Henry Chamberlin and Malcolm Muggeridge, British journalist Gareth Jones, American historian James Mace, Ukrainians writer Ulas Samchuk, teacher from Kharkiv Oleksandra Radchenko, Metropolitan Andrei Sheptytskyi, and others.

Holodomor Failed to Break Us

The booklet describes key stages of implementing Stalin's plan for killing Ukrainians by famine, and also contains moving testimonies shared by the survivors of that horrible disaster. The booklet includes biographies of 15 participants of the Unbreakable project.

Holodomor of 1932-1933. Communist Genocide in Ukraine

Es

The publication provides answers to such questions: who and why intended the Holodomor; how this plan was implemented; why it was an act of genocide against the Ukrainian people. The booklet includes stories about the heroes of the project People of the Truth

INFOGRAPHICS

Py Man-Made Famine as the Means to Slaughter Ukrainians

The 2015 infographic proves the Holodomor to have been a conscious act of genocide conducted by the Communist regime against Ukrainian rural citizens; discloses plans of the Communist party to destroy the Ukrainian nation; provides the statistics of the Holodomor victims.

We Remember! We Are Strong!

A series of 4 videos released in 2018 is aimed to remind about the tragedy and call for honoring the deceased by joining the Light a Candle action.

Wherever You Are video offers its own ritual of commemorating the victims of the Holodomor by the example of remembering the Holocaust victims in Israel, or those of Warsaw Uprising in Poland.

Today Your Window Will Not Be Empty video encourages to pay respect to the deceased by lighting a candle of remembrance.

Have You Brought Me an Apple? video reminds about the tragedy of children murdered by the Holodomor.

Let's Light a Candle of Remembrance and Protect Our Borders video tells about soldiers from various military branches joining this All-Ukrainian action.

VIDEO

Holodomor of 1932–1933: Revenge for Our Freedom

During the peak months of the Holodomor, Ukraine lost 24 people every minute; 1440 people every hour; 34,560 people every day. The two-year death toll reached 4.5 million Ukrainians. It was genocide against Ukrainian people planned by Communist regime, an act of revenge for our freedom. The heartrending video calls for commemoration of the Holodomor victims.

UKRAINE'S SECOND WORLD WAR

Ukraine's Second World War exhibition poster with a red background and a circular graphic. Below the title is a black and white historical photograph of soldiers in a trench.

WORLD WAR

Ukrainians in the Ranks of the United Nations Defeating the Aggressor

Ukraine's Second World War Exhibition

Ukraine was among the arenas where the fiercest battles of World War II took place. The war violated the territory of Ukraine the very first day — September 1st, 1939 — and made our compatriots fight till the very end — September 2nd, 1945. Ukrainians fought at different frontlines of this global conflict, and often against each other. The 24 banners of the exposition tell about the Ukrainian dimension of World War II: its beginning, "first Soviets," life after occupation, partisan movement, Holocaust, Righteous Among the Nations, deportation of Crimean Tatars, and so on.

УКРАЇНЦІ В ЛАВАХ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ПЕРЕМОГЛИ АГРЕСОРА

1939–1945 ПАМ'ЯТАЄМО ПЕРЕМАГАЄМО

УКРАЇНЦІ В ЛАВАХ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ПЕРЕМОГЛИ АГРЕСОРА

1939–1945 ПАМ'ЯТАЄМО ПЕРЕМАГАЄМО

EXHIBITION

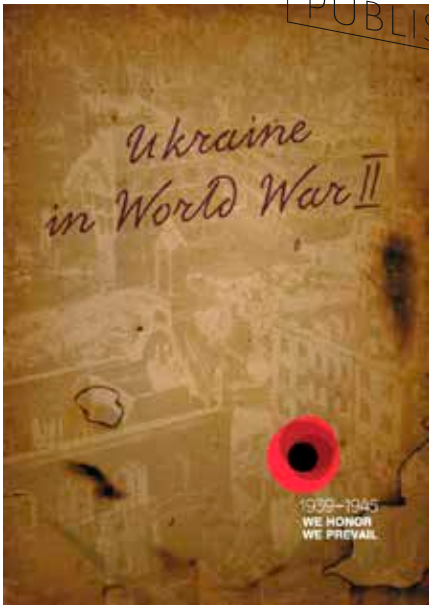

Babi Yar: Memory in the Background of History

The virtual exhibition is based on the materials of the multimedia exposition in the Museum of Kyiv History to commemorate the 75th anniversary of the Babi Yar tragedy. During the two years of German occupation of Kyiv till November 1943, at least 100,000 people were killed in this area, more than two thirds of them being Jews.

The exhibition underlines the importance of the "Ukrainian front" in the war against Nazism, as almost 7 million soldiers of the Ukrainian origin had served in seven armies of the world. 12 Ukrainian men and women, who had fought in the Red Army, UPA, Polish, French, British, Canadian, and US Armies, became the heroes of the series. They are: Peter Dmytruk, Ivan Kozhedub, Halyna Kuzmenko, Nicholas Migno, Mykhailo Oparenko, Nicholas Oreshko, Petro Fedun-"Poltava," Vasyl Poryk, Amet-Khan Sultan, Anna Khraplyva, Olena Mostovych-"Willow," Yevdokiia Zavaliy, Michael Strank.

PUBLISHING

Ukraine in World War II

The booklet represents a Ukrainian dimension of World War II, in particular the role of Ukrainians in the World War and the contribution of the Ukrainian people to the victory over Nazism in facts, numbers, and personalities.

Myth 15

The Dnieper Hydroelectric Dam in Zaporizhia, Khreshchatky Street and the Assumption Cathedral in Kyiv Were Destroyed by the Nazis

Kyiv-Hero: A Compilation of Materials on the Heroism of Kyivans during the Great Patriotic War

By the order of the German command, troops looted, blew up and destroyed an ancient cultural monument – the Kyiv Pechersk Lavra.

The Essence of the Myth

The "German barbarians" planted mines on the Dnieper Hydroelectric Dam in Zaporizhia, Khreshchatky Street and the Assumption Cathedral in Kyiv.

Fast Facts

The Dnieper Hydroelectric Dam was mined by NKVD officers with the goal of preventing the rapid approach of casualties among civilians and Soviet troops. Planting mines on the Khreshchatky Street, the Assumption Cathedral in Kyiv was also organized by Soviet security forces.

Detailed Facts

The Soviet security services planted mines extensively in cities which they then handed over to the Germans. They then detonated the mines so they would inflict maximum damage to the enemy according to the "scored earth tactics" proclaimed by Stalin on 3 July 1941.

The Dnieper Hydroelectric Dam, Khreshchatky Street... Were Destroyed by the Nazis

In Stalin's speech, he called for the destruction of everything of value in areas that were threatened by enemy occupation in order to make it impossible for the Nazis to remove anything. He also called for the organization of subversive activities in the occupied territories.

"In areas occupied by the enemy, sabotage groups must be organized on foot, must be formed, sabotage groups warfare everywhere, to combat enemy units to foment guerrilla warfare and telegraph blow up bridges and roads, damage telephones. In occupied regions lines set fire to forests, stores and transports. In occupied areas all conditions must be made unbearable for the enemy and all his accomplices. They must be humiliated and annihilated at every step and all their measures frustrated."

However, this call was mainly related to resources such as vehicles, fuel, grain, livestock and foodstuffs, and the destruction of monuments of global significance and important engineering structures during the retreat was not supposed to count.

Stalin's speech was based on the provisions of the Directive of People's Commissars of the USSR and the Central Committee of the Communist Party on 29 June 1941 for party and

Dnieper Dam, destroyed by NKVD units in August 1941.

128

The War and Myth

The book structurally consists of 50 mythologized plots, while 15 authors debunk them relying upon the long-term research and processed declassified archival documents. Its conclusions prove these plots to be myths.

Between the devil and the deep sea

Ukraine in World War II

Ukrainian Institute of National Remembrance

Design: Alex Guasno

Chronology of war

- March 16, 1918: Proclamation of the independence of Ukraine. In a few days it was occupied by the Hungarian army.
- April 23, 1939: Molotov-Ribbentrop Pact, the Soviet Union and Germany divided the spheres of influence in Europe.
- September 1, 1939: Germany invaded Poland. Thousands of Ukrainians fought in the Polish army against the Nazis.
- September 17, 1939: Soviet Union invaded Poland. The invasion ended with the occupation of Halychyna and Volyn to the USSR.
- June 22, 1941: Germany invaded the Soviet Union.
- July 22, 1942: Nazis occupied the entire territory of Ukraine.
- November 1944: Expulsion of the Nazis from Ukraine.
- May 6, 1945: Capitulation of Nazi Germany.
- September 2, 1945: Japan's surrender and the end of World War II.
- Until the mid-1950s: Struggle of the UPA (Ukrainian Insurgent Army) against the Soviet occupation.

Ukraine's losses in World War II

- 5-10 mln people died in general
- 3-4 mln of military personnel
- more than 6 mln civilians
- Destroyed 700 cities
- 28,000 villages
- 6700 people killed in Konnykivka

The Holocaust

- Approx. 15 million Jews were murdered in the occupied Ukraine
- 53,771 Jews were shot at Babyl Yar
- 15-25-33 September 1941
- over 2 mln were used as forced labor in the Third Reich

Victims of repression after the expulsion of the Nazis

- 230,000 Crimean Tatars, Bulgarians, Armenians, Greeks were deported
- Approx. 600,000 people were repressed in Western Ukraine

Outstanding Personalities

- Ivane Kozhedub: Ukrainian pilot who became Hero of the Soviet Union three times
- Vladyslav Yuriv: Officer leader of the Wladyslaw Anders Polish Corps, awarded with Virtuti Militari Order

Contribution to the victory over Nazism

- 6,000,000 Ukrainians fought in the Red Army
- 100,000 Ukrainians fought in the USSR (Ukrainian Insurgent Army)
- 250,000 Ukrainians fought in the ranks of the allied armies

Between the Devil and the Deep Blue Sea. Ukraine in the Second World War

The 2015 infographics provides the chronology of World War II events, the list of war casualties and post-war repressions, the Ukrainians' contribution to the victory, and the heroes of war.

UPA ANTI-NAZI FRONT

Three banners of infographics describe key stages of the UPA's unfolding activity, its contribution to the fight against Nazism, ten largest battles against the Nazis, and substantiation of the UPA's anti-Nazi struggle as on the German so the Red Partisans' part.

- >2,5 mln hitler actions
- 22 attacks on bridges, transportation and other targets
- 11 attacks on bridges, transportation and other targets
- 12-18-7-10: Thousands, Czech soldiers and organizations were killed in battles
- 600: 600 people were repressed in Western Ukraine
- 5: 500,000 Ukrainians were killed in the USSR
- February 7, 1943: The first list of UPA. A company of 100 Ukrainians, led by "Sokol", attacked the German garrison in the town of Volynskoye.
- 5: 500,000 Ukrainians were killed in the USSR
- 5: 500,000 Ukrainians were killed in the USSR

UPA ANTI-NAZI FRONT

UPA ANTI-NAZI FRONT

UPA ANTI-NAZI FRONT

We Honor! We Prevail!

The video emphasizes the price which the Ukrainians had paid for the victory over Nazism. The war had taken the lives of almost 4 million soldiers and over 5 million civil citizens; millions of people had lost their homes, tens of thousands of children had become orphans. The image permeating the video is a red poppy — the symbol of commemorating the victims of war.

VIDEO

INFOGRAPHICS

Battle of Kruty: Fighting for Our Future

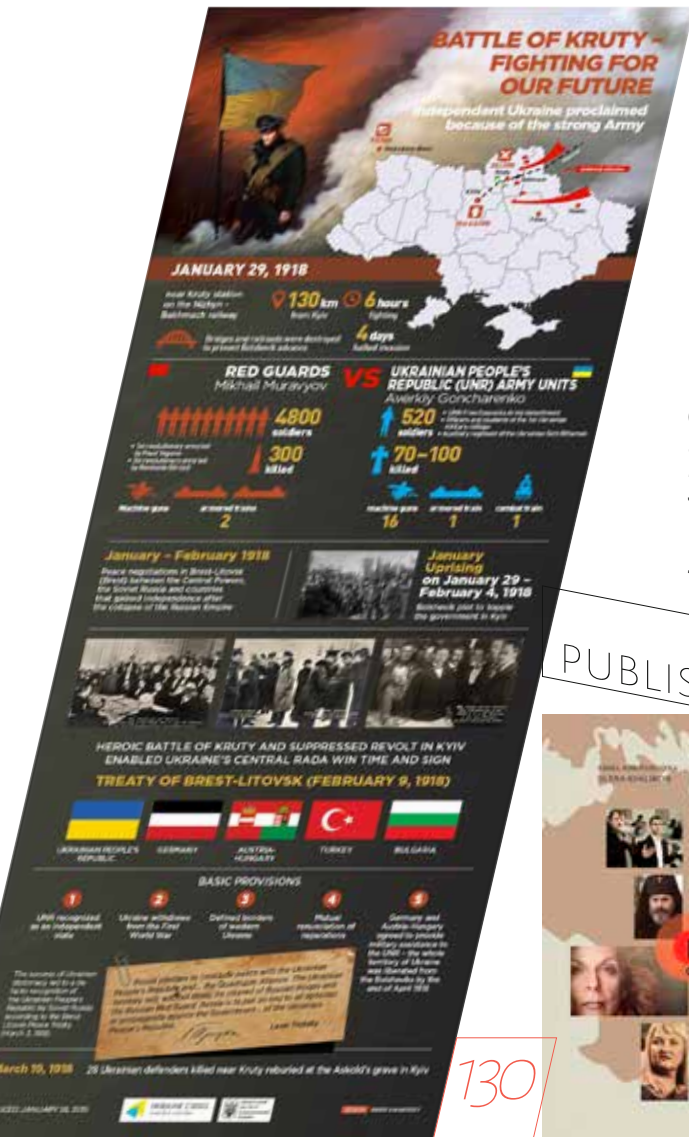

The battle of Kruty became one of the milestones of the Ukrainian Revolution of 1917–1921. On the 29th of 1918, several hundreds of soldiers including Student Detachment of Sich Riflemen, which consisted of 200 young volunteers, fought back the 3-thousand army of Bolshevik commander Muravyov near Kruty railway station, thus suspending Bolsheviks' advance to Kyiv for a couple of days. This allowed signing the Treaty of Brest-Litovsk between the UNR (Ukrainian National Republic) and the Central Powers. It meant recognition of the independent Ukrainian National Republic as a subject of international relationships.

O. Khalimon, A. Andriievskia People of the 'Grey Zone': Witnesses of the Russian Annexation of Crimea in 2014

How did Crimea really happen to be under Russian control and how did this result for its residents? Which methods are used by Russian security agencies and military forces as for the peaceful citizens of the peninsula? The inhabitants of Crimea, who witnessed and suffered from the Russian military invasion in spring of 2014, answer these and other questions. More than 50 stories expose the myths about bloodless aggression and absence of resistance on the part of Crimeans, erroneously thought to have chosen Russia by their good will.

Список партнерів у проектах каталогу

Благодійна ініціатива «Українсько-єврейська зустріч» (Канада)
 Всеукраїнська єврейська рада і Музей «Героїзм та Голокост»
 Галузевий державний архів СБУ
 Громадський комітет для вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру
 Громадський комітет із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду '32–33 років в Україні
 Державний архів Донецької області
 Державний архів Закарпатської області
 Запорізький національний університет
 Інститут історії НАН України
 Інститут історії церкви УКУ
 Інститут народознавства та етнографії НАН України
 Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
 Історико-краєзнавчий музей м. Винники
 Меморіальний комплекс Національний музей історії України у Другій світовій війні
 Міністерство закордонних справ України
 Міністерство інформаційної політики України
 Міністерство культури України
 Музей видатних діячів української культури
 Музей історії міста Києва
 Музей української діаспори
 Музей Української революції 1917–1921 років
 Музей шістдесятництва
 Науково-дослідний інститут українознавства
 Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили»
 Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні — Музей Революції Гідності
 Національний музей історії України
 Національний музей «Меморіал жертв Голодомору»
 Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів «Торма на Лонцького»

Освітня платформа «Експертний Корпус»
 Платформа європейської пам'яті і сумління
 Світова федерація українських лемківських організацій
 Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ»
 Український кризовий медіа-центр
 Український науково-дослідний і освітній центр вивчення Голодомору
 Український Національний Музей в Чикаго
 Український центр вивчення історії Голокосту
 Фундація імені Олега Ольжича
 Харківська правозахисна група
 Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
 Центральний державний архів громадських об'єднань України
 Центральний державний історичний архів України у м. Львові
 Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г. Пшеничного
 Центр досліджень визвольного руху
 Центр дослідження історії та культури східноєвропейського єврейства НаУКМА

Відеопродукція:

Bober Film Studio
 Borsch. Media
 Divaki production
 ReputationLab (підрозділ КА «Комунікаційні і консалтингові групи»)
 Студія Yes-FX production (підрозділ КА «Комунікаційні і консалтингові групи»)
 Young&Hungry Production
 Канал UA:Перший
 Канал Еспресо TV
 Творча спільнота «Добродій»

КОРИСНО ТА ЦІКАВО ДЛЯ КОЖНОГО

37 фотодокументальних виставок, майже 50 видань, плакати, календарі, музичний альбом, ігри, мобільний додаток, відео

УСІ МАТЕРІАЛИ У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ

УДК 77.03:323.28-058.6(=161.2)(47+57)](0833.824)

П 157 Пам'ять онлайн: цікаво, доступно, достовірно. Каталог проектів [Українського інституту національної пам'яті] для вільного використання / Упоряд. Н. Позняк-Хоменко, О. Полтавець; вступ. ст. В. В'ятровича. Київ, 2019. 132 с.

ISBN 978-617-7142-54-5

Підписано до друку 10.10.2019
Формат 84×100/16. Друк офсетний
Гарнітури ClearSans, Alegreya Sans, Volkorn
Ум. друк. арк. 12,87. Наклад 2000 прим.

Надруковано у поліграфічно-
виробничому підприємстві «Папуга»
Львів, вул. Любінська, 92.
Тел. (032) 240-18-50

© Український інститут національної пам'яті, 2019

повертаємо історію людям

uinpr.gov.ua

повертаємо історії людей